

Budżety jednostek samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim w 2023 r.

Budgets of local government units
in Dolnośląskie Voivodship in 2023

Budżety jednostek samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim w 2023 r.

Budgets of local government units
in Dolnośląskie Voivodship in 2023

Opracowanie merytoryczne

Content-related works

Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Dolnośląski Ośrodek Badań Regionalnych

Statistical Office in Wrocław – Dolnośląskie Centre for Regional Surveys

Kierujący

Supervised by

Agnieszka Ilczuk

Zespół autorski

Editorial team

Michał Besser, Magdalena Klimek, Piotr Pawliczek

Tłumaczenie

Translation

Grzegorz Pawlaczek

Skład i opracowanie graficzne

Typesetting and graphics

Janusz Szlęczka

ISSN 2719-6968

Publikacja dostępna na stronie

Publications available on website

wroclaw.stat.gov.pl

Przy publikowaniu danych Urzędu Statystycznego prosimy o podanie źródła

When publishing Statistical Office data — please indicate the source

Zakład Wydawnictw
Statystycznych

00-925 WARSZAWA, AL. NIEPODLEGŁOŚCI 208

Informacje w sprawach sprzedaży publikacji – tel.: (22) 608 32 10, 608 38 10

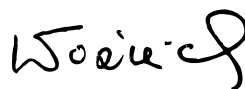
Przedmowa

Przekazuję Państwu kolejną edycję publikacji „Budżety jednostek samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim w 2023 r.”. Opracowanie zawiera analizę dochodów, wydatków i wyników finansowych budżetów gmin, powiatów, miast na prawach powiatu i województwa. Wybrane zagadnienia zostały zilustrowane w formie map i wykresów.

Publikacja jest dostępna w wersji elektronicznej na stronie internetowej Urzędu Statystycznego we Wrocławiu wroclaw.stat.gov.pl. Szerszy zakres danych liczbowych oferuje Bank Danych Lokalnych <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start>.

Polecając Państwa uwadze niniejszą publikację mam nadzieję, że zaprezentowany w niej materiał statystyczny będzie interesującym źródłem wiedzy o sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego we Wrocławiu

Halina Woźniak

Wrocław, październik 2024 r.

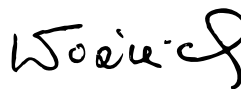
Preface

I present to you the latest edition of the publication "Budgets of local government units in Dolnośląskie Voivodship in 2023." This report includes an analysis of the revenues, expenditures and financial results of the budgets of gminas, powiats, cities with powiat status and the voivodship. Selected topics are illustrated through maps and charts.

The publication is available in electronic form on the website of the Statistical Office in Wrocław at wroclaw.stat.gov.pl. A wider range of numerical data is offered by the Local Data Bank at <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start>.

I bring this publication to your attention and hope that the statistical material presented will serve as an interesting source of knowledge about the financial situation of local government units in Dolnośląskie Voivodship.

Director
of the Statistical Office in Wrocław

Halina Woźniak

Wrocław, October 2024

Spis treści

Contents

Przedmowa	3
Preface	4
Spis tablic	6
List of tables	
Spis wykresów	7
List of charts	
Spis map	9
List of maps	
Objaśnienia znaków umownych	10
Symbols	
Ważniejsze skróty	10
Main abbreviations	
Synteza	11
Executive summary	12
Rozdział 1. Dochody jednostek samorządu terytorialnego	14
Chapter 1. Revenue of local government units	
Rozdział 2. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego	36
Chapter 2. Expenditure of local government unit	
Rozdział 3. Wyniki finansowe oraz zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego	49
Chapter 3. Financial results and debt of local government units	
Uwagi ogólne	57
General notes	59

Spis tablic

List of tables

Tablica 1.	Dochody budżetów JST	14
Table 1.	Revenue of budgets of LGU	
Tablica 2.	Dochody budżetów JST na 1 mieszkańca	15
Table 2.	Revenue of budgets of LGU per capita	
Tablica 3.	Dochody budżetów JST według kategorii	17
Table 3.	Revenue of budgets of LGU by categories	
Tablica 4.	Wybrane źródła dochodów własnych JST w 2023 r.	19
Table 4.	Selected sources of own revenue of LGU in 2023	
Tablica 5.	Dotacje celowe w 2023 r.	22
Table 5.	Targeted grants in 2023	
Tablica 6.	Porównanie wybranych dotacji i subwencji w 2023 r.	24
Table 6.	Comparison between selected grants and subventions in 2023	
Tablica 7.	Wydatki budżetów JST	36
Table 7.	Expenditure of budgets of LGU	
Tablica 8.	Wydatki budżetów JST według kategorii	37
Table 8.	Expenditure of budgets of LGU by categories	
Tablica 9.	Wydatki budżetów JST na 1 mieszkańca	38
Table 9.	Expenditure of budgets of LGU per capita	
Tablica 10.	Wydatki budżetów JST według rodzajów	39
Table 10.	Expenditure of budgets of LGU by type	
Tablica 11.	Wydatki budżetów samorządowych na główne cele społeczne	47
Table 11.	Expenditure of local government budgets for the main social purposes	
Tablica 12.	Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów JST	49
Table 12.	Revenue, expenditure and financial result of budgets of LGU	
Tablica 13.	Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego	54
Table 13.	Debt of local governments units.	

Spis wykresów

List of charts

Wykres 1.	Dochody budżetów JST na 1 mieszkańca	15
Chart 1.	Revenue of budgets of LGU per capita	
Wykres 2.	Struktura dochodów budżetów według form JST	16
Chart 2.	Structure of revenue of budgets by forms of LGU	
Wykres 3.	Struktura dochodów budżetów JST według rodzajów	18
Chart 3.	Structure of revenue of budgets of LGU by type	
Wykres 4.	Dotacje w województwie dolnośląskim (rok poprzedni = 100)	21
Chart 4.	Grants in Dolnośląskie Voivodship (previous year = 100)	
Wykres 5.	Wartość całkowita dotacji otrzymanych przez samorządy na realizację projektów europejskich według form JST	23
Chart 5.	Total value of grants received by local governments for the implementation of European projects according to the form of LGU	
Wykres 6.	Gminy o największych zmianach dochodów budżetowych w 2023 r.	25
Chart 6.	Gminas with the largest changes in budget revenue in 2023	
Wykres 7.	Gminy o największych i najmniejszych dochodach własnych na 1 mieszkańca w 2023 r.	27
Chart 7.	Gminas with the largest and the lowest own revenue per capita in 2023	
Wykres 8.	Gminy o największych i najmniejszych dotacjach na 1 mieszkańca w 2023 r.	29
Chart 8.	Gminas with the largest and the lowest grants per capita in 2023	
Wykres 9.	Gminy o największych i najmniejszych subwencjach ogólnych na 1 mieszkańca w 2023 r.	31
Chart 9.	Gminas with the largest and the lowest general subventions per capita in 2023	
Wykres 10.	Dochody budżetów miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca	32
Chart 10.	Revenue of budgets of cities with powiat status per capita	
Wykres 11.	Struktura wydatków budżetów według form JST	38
Chart 11.	Structure of expenditure of budgets by forms of LGU	
Wykres 12.	Wydatki budżetów JST na 1 mieszkańca w 2023 r.	39
Chart 12.	Expenditure of budgets of LGU per capita in 2023	
Wykres 13.	Struktura wydatków budżetów JST według rodzajów	40
Chart 13.	Structure of expenditure of budgets of LGU by type	
Wykres 14.	Wydatki budżetów JST według działów	40
Chart 14.	Expenditure of budgets of LGU by divisions	
Wykres 15.	Wydatki budżetów miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca	42
Chart 15.	Expenditure of budgets of cities with powiat status per capita	
Wykres 16.	Struktura wydatków budżetowych w głównych działach według form JST w 2023 r.	43
Chart 16.	Structure of budget expenditure in main divisions by forms of LGU in 2023	
Wykres 17.	Dochody i wydatki budżetów gmin na 1 mieszkańca według powiatów w 2023 r.	47
Chart 17.	Revenue and expenditure of gminas' budgets per capita by powiats in 2023	
Wykres 18.	Dochody i wydatki budżetów powiatów na 1 mieszkańca w 2023 r.	48
Chart 18.	Revenue and expenditure of powiats' budgets per capita in 2023	

Wykres 19. Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów JST	50
Chart 19. Revenue, expenditure and financial result of LGU budgets	
Wykres 20. Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów gmin	51
Chart 20. Revenue, expenditure and financial result of gminas' budgets	
Wykres 21. Gminy o największej nadwyżce budżetowej i największym deficycie w relacji do dochodów w 2023 r.	52
Chart 21. Gminas with the largest budget surplus and the largest deficit in relation to total revenue in 2023	
Wykres 22. Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów miast na prawach powiatu	52
Chart 22. Revenue, expenditure and financial result of budgets of cities with powiat status	
Wykres 23. Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów powiatów	53
Chart 23. Revenue, expenditure and financial result of powiats' budgets	
Wykres 24. Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetu województwa	53
Chart 24. Revenue, expenditure and financial result of the voivodship's budget	

Spis map

List of maps

Mapa 1.	Dochody budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2023 r.	26
Map 1.	Revenue of gminas' budgets per capita in 2023	
Mapa 2.	Dotacje i subwencje dla gmin na 1 mieszkańca w 2023 r.	28
Map 2.	Grants and subventions for gminas per capita in 2023	
Mapa 3.	Dotacje na projekty europejskie uzyskane przez gminy na 1 mieszkańca w 2023 r.	30
Map 3.	Grants for European projects obtained by gminas per capita in 2023	
Mapa 4.	Wydatki ogółem budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2023 r.	41
Map 4.	Total expenditure of gminas' budgets per capita in 2023	
Mapa 5.	Wydatki bieżące budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2023 r.	44
Map 5.	Current expenditure of gminas' budgets ^a per capita in 2023	
Mapa 6.	Wydatki inwestycyjne budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2023 r.	45
Map 6.	Investment expenditures of gminas' budgets per capita in 2023	
Mapa 7.	Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem	46
Map 7.	Share of investment expenditure in total expenditure	
Mapa 8.	Zadłużenie gmin na 1 mieszkańca w 2023 r.	55
Map 8.	Debt of gminas per capita in 2023	
Mapa 9.	Udział zadłużenia gmin w dochodach ogółem w 2023 r.	56
Map 9.	Share of debt of gminas in revenue in 2023.	

Objaśnienia znaków umownych

Symbols

Symbol Symbol	Opis Description
Kreska Dash	(-) Oznacza, że zjawisko nie wystąpiło Magnitude zero
Zero	(0) Oznacza, że zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5 Magnitude not zero, but less than 0.5 of a unit
Zero	(0,0) Zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05 Magnitude not zero, but less than 0.05 of a unit
Kropka Dot	(.) Oznacza: brak informacji, konieczność zachowania tajemnicy statystycznej albo wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe Data not available, classified data (statistical confidentiality) or providing data impossible or purposeless
„W tym” “Of which”	Oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy Indicates that not all elements of the sum are given
Comma	(,) Used in figures to represent the decimal point

Ważniejsze skróty

Main abbreviations

Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning
tys.	tysiąc thousand
mln	milion million
zł PLN	złoty zloty
p. proc. pp	punkt procentowy percentage point
r.	rok year
tj. i.e.	to jest that is
m.in.	między innymi among others
UE EU	Unia Europejska European Union
JST LGU	jednostki samorządu terytorialnego local government units

Synteza

Analiza zmian poziomu **dochodów i wydatków** dolnośląskich JST pozwala zauważyć stałą tendencję wzrostową. W roku budżetowym 2023 wydatki były większe niż dochody, co wyraziło się deficytem budżetowym.

Dochody budżetów JST województwa dolnośląskiego, tj. gmin, powiatów i miast na prawach powiatu oraz województwa w porównaniu z 2022 r. nieco się zwiększyły. W ciągu roku najbardziej wzrosły dochody samorządowego województwa oraz powiatów, natomiast najmniej – dochody gmin.

Udział subwencji ogólnej z budżetu państwa w dochodach ogółem wzrósł w znaczącym stopniu, zaś dotacje stanowiły zauważalnie mniejszy udział niż w latach poprzednich. Udział subwencji ogólnej, wraz ze środkami na uzupełnienie dochodów, w dochodach dolnośląskich JST w 2023 r., podobnie jak w latach poprzednich, charakteryzował się dużym zróżnicowaniem, przy czym najwyższy był w dochodach powiatów.

W 2023 r. w relacji do 2022 r. obniżył się poziom dotacji celowych ogółem, w tym najbardziej na finansowanie zadań z zakresu administracji rządowej. Wzrost dotacji zanotowano w przypadku dotacji celowych przeznaczonych na zadania: otrzymane z państwowych funduszy celowych, z pomocy udzielanej między JST, w wyniku porozumień między JST oraz własne.

Wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych były ogółem w JST niższe niż w 2022 r., przy czym największy spadek zanotowano w powiatach, a najmniejszy w miastach na prawach powiatu. Z kolei samorządy odnotowały znaczny wzrost dochodów z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych. Największy wzrost odnotowano w przypadku powiatów, a najmniejszy w miastach na prawach powiatu.

Wydatki ogółem budżetów JST w województwie dolnośląskim w 2023 r. były wyższe od zrealizowanych rok wcześniej. Analiza budżetów dolnośląskich JST w 2023 r. wykazała, iż w 127 jednostkach wystąpił wzrost wydatków ogółem. W pozostałych 69 jednostkach (tj. 65 gminach i 4 powiatach) poziom wydatków r/r nie zwiększył się.

W każdej jednostce samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim koszty poniesione na wydatki bieżące były ponad dwukrotnie większe od inwestycyjnych. Największa dysproporcja wystąpiła w przypadku miast na prawach powiatu, w których kwota przeznaczona na wydatki bieżące była ponad pięciokrotnie większa.

Wśród wydatków budżetowych w 2023 r. zanotowano znaczny spadek wydatków na cele społeczne.

Wynik finansowy za 2023 r. dla jednostek samorządu terytorialnego ogółem był ujemny, a zatem wydatki budżetowe przewyższały dochody budżetowe. Przewaga dynamiki wzrostu wydatków nad wzrostem dochodów w województwie dolnośląskim doprowadziła do powiększenia się **deficytu budżetowego** i wystąpił on w 20 powiatach, 4 miastach na prawach powiatu oraz 146 gminach, natomiast **nadwyżkę budżetową** (określoną dodatnią różnicą dochodów i wydatków ogółem) uzyskało 6 powiatów oraz 19 gmin.

Executive summary

The analysis of changes in the **revenues and expenditures** levels of local government units (LGUs) in Dolnośląskie Voivodship reveals a consistent upward trend. In the 2023 fiscal year, expenditures exceeded revenues, resulting in a budget deficit.

The revenues of the LGUs budgets in Dolnośląskie Voivodship, including gminas, powiats, cities with powiat status, and the voivodship, increased slightly compared to 2022. Over the year, the largest increase in revenues was seen in the local government and powiats, while gminas experienced the smallest growth.

The share of general subvention from the state budget in total revenues grew significantly, while grants accounted for a noticeably smaller share than in previous years. The share of general subvention, along with funds to supplement revenues, in the revenues of LGUs in Dolnośląskie Voivodship in 2023, as in previous years, showed considerable variation, with the highest share in powiats' revenues.

In 2023, the total level of targeted grants decreased in relation to 2022, with the most significant drop in financing tasks of government administration. An increase in grants was observed in the case of targeted grants for tasks: received from state appropriated funds, from financial assistance between LGUs, on the basis of agreement between LGUs and own tasks.

Revenues from personal income tax in LGUs were generally lower than in 2022, with the largest decline recorded in powiats and the smallest in cities with powiat status. On the other hand, local governments recorded a significant increase in revenues from corporate income tax, with the largest increase in powiats and the smallest in cities with powiat status.

Total expenditures of LGUs in Dolnośląskie Voivodship in 2023 were higher than those realised the previous year, similar to the trend in the country as a whole. The analysis of LGUs budgets in Dolnośląskie Voivodship in 2023 showed that 127 units experienced an increase in total expenditures, while in the remaining 69 units (65 gminas and 4 powiats), the level of expenditures did not increase year-on-year.

In every local government unit in Dolnośląskie Voivodship, the costs incurred for current expenditures were more than twice as high as investment expenditures. The largest disparity occurred in cities with powiat status, where the amount allocated to current expenditures was more than five times greater.

Among budget expenditures in 2023, there was a significant decline in social spending, similar to the national trend.

The financial result for 2023 for local government units as a whole was negative, meaning that budget expenditures exceeded budget revenues. The faster growth of expenditures compared to revenues in Dolnośląskie Voivodship led to an increase in the budget deficit.

A **budget deficit** (defined as a negative difference between total revenues and expenditures) was recorded in 20 powiats, 4 cities with powiat status, and 146 gminas, while a **budget surplus** (defined as a positive difference between total revenues and expenditures) was recorded in 6 powiats and 19 gminas.

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY W 2024 r.
Stan na 1 stycznia
ADMINISTRATIVE DIVISION IN 2024
As of 1 January

Powierzchnia	19 947 km ²
Area	
Powiaty	26
Powiats	
Miasta na prawach powiatu	4
Cities with powiat status	
Gminy ogółem	169
Total gminas	
Gminy miejskie	35
Urban gminas	
Gminy miejsko-wiejskie	58
Urban-rural gminas	
Gminy wiejskie	76
Rural gminas	
Miasta	93
Cities and towns	

Rozdział 1

Chapter 1

Dochody jednostek samorządu terytorialnego

Revenue of local government units

Dochodami jednostek samorządu terytorialnego są ich dochody własne, subwencje ogólne oraz dotacje celowe z budżetu państwa. Oprócz dotacji celowych z budżetu państwa do samorządów wpływają także dotacje ze środków europejskich.

W 2023 r. łączne dochody budżetów JST województwa dolnośląskiego, tj. gmin, powiatów i miast na prawach powiatu oraz województwa wyniosły 27985,1 mln zł i w porównaniu z 2022 r. zwiększyły się o 4,3% (w kraju dochody wzrosły o 4,7%). Udział dochodów JST Dolnego Śląska stanowił 7,7% dochodów ogółu jednostek samorządowych w Polsce.

Tablica 1. Dochody budżetów JST
Table 1. Revenue of budgets of LGU

Wyszczególnienie Specification	2021	2022	2023	
	w mln zł in million PLN			2022 = 100
Ogółem Total	25553,2	26841,1	27985,1	104,3
Gminy Gminas	12858,2	13666,9	13738,6	100,5
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	8317,7	8333,2	8660,9	103,9
Powiaty Powiats	2775,7	3166,9	3452,1	109,0
Województwo Voivodship	1601,6	1674,1	2133,6	127,4

W ciągu roku najbardziej wzrosły dochody samorządowego województwa (o 27,4%) oraz powiatów (o 9,0%), natomiast najmniej – dochody gmin (o 0,5%). W porównaniu z 2021 r. odnotowano wzrost dochodów na wszystkich szczeblach samorządu – największy również dla województwa oraz powiatów (odpowiednio o 33,2% i 24,4%).

W 2023 r. **dochody budżetów JST w przeliczeniu na 1 mieszkańca** wyniosły 9706,50 zł i były wyższe o 4,6% od pozyskanych w roku poprzednim. Po raz kolejny dolnośląskie jednostki wszystkich szczebli uzyskały dochody per capita wyższe niż w roku poprzednim. Dochody gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 7082,01 zł i były wyższe o 0,8% od uzyskanych w roku ubiegłym. W powiatach dochody na 1 mieszkańca wyniosły 1779,52 zł i były wyższe o 9,3%. Najwyższe dochody per capita, tak jak w roku poprzednim, uzyskały miasta na prawach powiatu (9182,32 zł) i były one wyższe o 4,2% niż w 2022 r. Dochody województwa samorządowego wyniosły 740,02 zł per capita i były wyższe o 27,8% r/r.

Tablica 2. Dochody budżetów JST na 1 mieszkańca

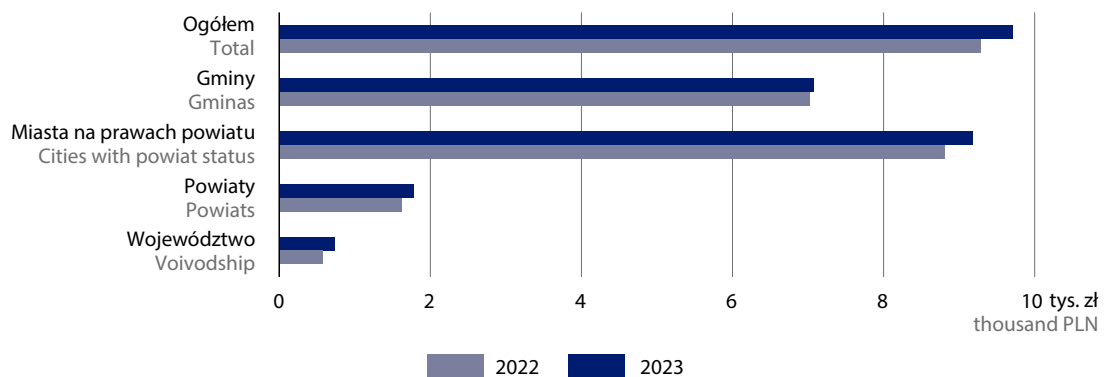
Table 2. Revenue of budgets of LGU per capita

Wyszczególnienie Specification	2022	2023	
	w zł in PLN		2022 = 100
Ogółem Total	9280,95	9706,50	104,6
Gminy Gminas	7023,08	7082,01	100,8
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	8808,28	9182,32	104,2
Powiaty Powiats	1627,39	1779,52	109,3
Województwo Voivodship	578,86	740,02	127,8

Wskaźniki dochodów ogółem per capita w województwie dolnośląskim w relacji do wartości w kraju były wyższe o 5,5% w gminach, zaś w województwie, w miastach na prawach powiatu i w powiatach niższe odpowiednio o: 13,2%, 0,9% i 0,3%.

Wykres 1. Dochody budżetów JST na 1 mieszkańca

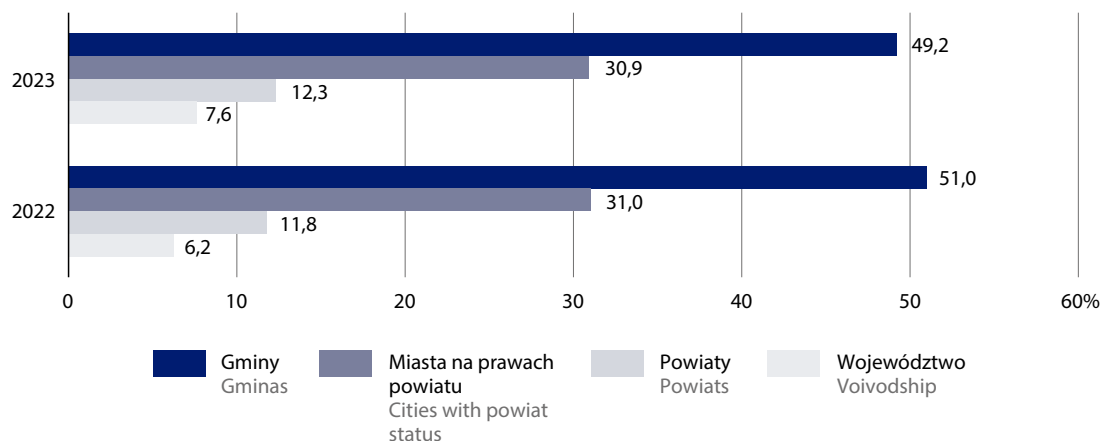
Chart 1. Revenue of budgets of LGU per capita

W strukturze dochodów według szczebli JST zmniejszyło się znaczenie dolnośląskich gmin, które inaczej niż w 2021 i 2022 r. realizowały mniej niż połowę dochodów ogółem (49,2%, wobec 51,0% w 2022 r. i 50,3% w 2021 r.). Udział dochodów miast na prawach powiatu wyniósł 30,9% (zmalał w relacji do roku poprzedniego o 0,1 p.proc.), a powiatów – 12,3% (wzrósł o 0,5 p.proc.). Udział budżetu samorządu województwa w całkowitych dochodach budżetów jednostek samorządu terytorialnego wzrósł z 6,2% w 2022 r. do 7,6% w 2023 r.

Wykres 2. Struktura dochodów budżetów według form JST

Chart 2. Structure of revenue of budgets by forms of LGU

Od kilku lat można zauważyć coraz większą samodzielność finansową samorządów. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem JST w 2023 r., kształtował się na poziomie 56,3% (wzrost o 0,7 p.proc. w relacji do 2022 r.).

Udział subwencji ogólnej z budżetu państwa w dochodach ogółem wzrósł w znaczącym stopniu – z poziomu 18,0% w 2022 r. do 23,1% w 2023 r. Dotacje stanowiły zauważalnie mniejszy udział niż w latach poprzednich (20,6% wobec 26,4% i 25,4% w odpowiednio 2022 i 2021 r.).

Tablica 3. Dochody budżetów JST według kategorii

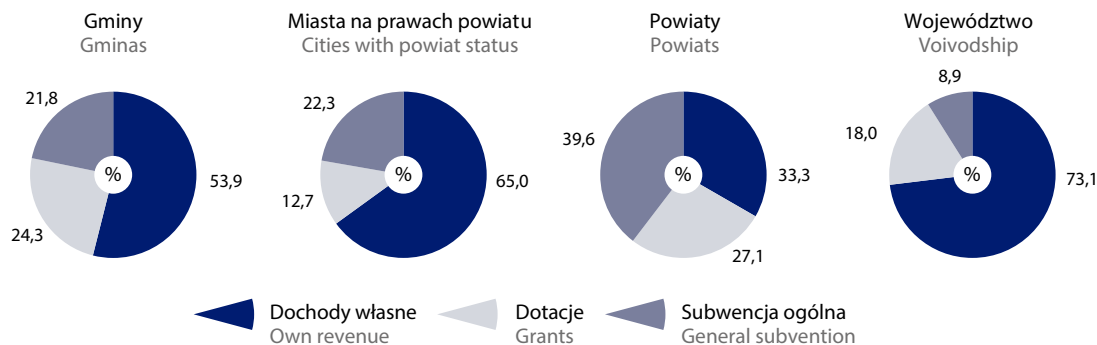
Table 3. Revenue of budgets of LGU by categories

Wyszczególnienie Specification	2021	2022	2023	
	w mln zł in million PLN			2022 = 100
Ogółem Total	25553,2	26841,1	27985,1	104,3
Dochody własne Own revenue	13777,5	14918,5	15753,2	105,6
Dotacje Grants	6481,3	7095,5	5755,8	81,1
Subwencja ogólna General subvention	5294,4	4827,1	6476,2	134,2
Gminy Gminas	12858,2	13666,9	13738,6	100,5
Dochody własne Own revenue	6524,2	7276,7	7412,8	101,9
Dotacje Grants	3851,7	4237,0	3335,7	78,7
Subwencja ogólna General subvention	2482,3	2153,2	2990,0	138,9
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	8317,7	8333,2	8660,9	103,9
Dochody własne Own revenue	5120,6	5261,6	5631,1	107,0
Dotacje Grants	1670,5	1660,8	1101,9	66,3
Subwencja ogólna General subvention	1526,6	1410,8	1927,9	136,7
Powiaty Powiats	2775,7	3166,9	3452,1	109,0
Dochody własne Own revenue	1100,4	1289,7	1150,3	89,2
Dotacje Grants	579,2	801,9	934,2	116,5
Subwencja ogólna General subvention	1096,1	1075,3	1367,6	127,2
Województwo Voivodship	1601,6	1674,1	2133,6	127,4
Dochody własne Own revenue	1032,2	1090,5	1559,0	143,0
Dotacje Grants	380,0	395,8	383,9	97,0
Subwencja ogólna General subvention	189,4	187,8	190,7	101,5

Najwyższy udział dochodów własnych (73,1%) odnotowano w dochodach województwa samorządowego, a najniższy (33,3%) w dochodach powiatów. Udział dochodów własnych w dochodach miast na prawach powiatu wyniósł 65,0%, a w dochodach gmin — 53,9%.

Wykres 3. Struktura dochodów budżetów JST według rodzajów

Chart 3. Structure of revenue of budgets of LGU by type

Udział subwencji ogólnej, wraz ze środkami na uzupełnienie dochodów, w dochodach dolnośląskich JST w 2023 r., podobnie jak w latach poprzednich, był bardzo zróżnicowany i kształtował się w przedziale od 8,9% w dochodach województwa samorządowego do 39,6% w dochodach powiatów, w tym stanowił 21,8% dochodów gmin i 22,3% dochodów miast na prawach powiatu.

Dochody własne stanowią w dużym stopniu odbicie procesów realnych w gospodarce. Dlatego z jednej strony wykazują mniejsze wahania w czasie, a z drugiej strony nie dotyczą ich duże różnice wskaźników krajowych i regionalnych. Jeszcze bardziej stabilny charakter mają wpływy z subwencji ogólnej, która przydzielana jest na podstawie algorytmu odnoszącego się do wpływów podatkowych poszczególnych JST uzyskanych w okresie o 2 lata wcześniejszym. Wpływy z subwencji są więc związane z główną częścią dochodów własnych danych jednostek z okresu wcześniejszego, a pomijają mniejszą i podlegającą większym wahanom część majątkową dochodów własnych.

Przedstawione dane o strukturze dochodów budżetowych ukazują przewagę wskaźników udziałów dochodów własnych w województwie dolnośląskim nad analogicznymi wskaźnikami strukturalnymi dla kraju. Dotyczy to zarówno danych sumarycznych, jak i wszystkich 4 szczebli JST. Dochody jednostek samorządu terytorialnego innych województw są średnio bardziej zdominowane przez otrzymywane dotacje i subwencje niż dochody samorządów województwa dolnośląskiego – różnica ogólnego wskaźnika strukturalnego wynosiła 6,8 p.proc.

Zadania własne wychodzą naprzeciw wymogom racjonalizacji wydatków publicznych; władze gminne mają bowiem najlepsze rozpoznanie lokalnych potrzeb, mogą ustalać hierarchię celów, na które wydatkowane są środki oraz mogą nadzorować ich wykorzystanie przez jednostki wytwarzające usługi i działające na rzecz lokalnych zbiorowości. Spełnienie tych oczekiwań jest możliwe pod warunkiem zapewnienia pewnej **autonomii finansowej władz samorządowych**¹.

W rozważaniach na temat samodzielności władz samorządowych w pozyskiwaniu dochodów zwrotnych ważna jest struktura dochodów własnych budżetu jednostki samorządu terytorialnego, która może być rozpatrywana w rozmaitych przekrojach. Do najważniejszych elementów warunkujących samodzielność w tym obszarze należy wyposażenie władz samorządowych w stabilne i wydajne źródła dochodów – znaczną ich część stanowią dochody własne, które są związane z daną jednostką podziału terytorialnego (bazą ekonomiczną) oraz stwarzają możliwość realnego wpływania na ich wydajność. Struktura dochodów budżetu jednostki samorządu terytorialnego tak ukształtowana sprzyja rozwijaniu aktywności organów władz samorządowych w oddziaływaniu na wzrost ilości i wydajności poszczególnych źródeł dochodów budżetowych².

¹ S. Owsiak, *Finanse publiczne*, wyd. cyt., s. 336.

² L. Patrzałek, *Dług podsektora samorządowego a samodzielność finansowa jednostki samorządu terytorialnego*, „Ekonomiczne Problemy Usług” 2011, nr 76, s. 187.

W związku z tym, że gmina jest podstawową jednostką samorządu terytorialnego w Polsce to ustawowy zestaw źródeł jej dochodów jest obszerniejszy niż powiatów i województwa. Czynnikiem odróżniającym gminę od pozostałych dwóch szczebli samorządowych jest głównie posiadanie wpływów z **podatków i opłat lokalnych**.

Inne źródła dochodów własnych dotyczą wszystkich szczebli i obejmują:

- udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz od osób prawnych,
- dochody z majątku samorządowego (głównie sprzedaż i wynajem),
- dochody uzyskiwane przez samorządowe jednostki budżetowe i wpłaty zakładów budżetowych,
- 5% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami,
- dotacje z budżetów innych jednostek samorządu terytorialnego,
- dochody z kar pieniężnych i grzywien,
- odsetki (od udzielanych pożyczek, od nieterminowo płaconych należności, od środków na rachunkach bankowych),
- spadki, zapisy i darowizny,
- inne dochody należne na podstawie odrębnych ustaw³.

Największe znaczenie dla dochodów samorządowych mają początkowe pozycje z tej listy.

Tablica 4. Wybrane źródła dochodów własnych JST w 2023 r.

Table 4. Selected sources of own revenue of LGU in 2023

Wyszczególnienie Specification	Podatek dochodowy od osób Income tax		Dochody z majątku Revenue from property	Dochody z usług Revenue from services	Podatek dochodowy od osób Income tax		Dochody z majątku Revenue from property	Dochody z usług Revenue from services
	fizycznych personal	prawnych corporate			fizycznych personal	prawnych corporate		
	w tys. zł in thousand PLN				na 1 mieszkańca w zł per capita in PLN			
Ogółem Total	4267362,9	1978322,4	1225103,4	829387,2	1480,11	686,17	424,92	287,67
Gminy Gminas	1888242,6	304334,2	484984,8	194050,5	973,36	156,88	250,00	100,03
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	1739221,0	334014,1	709204,6	409489,7	1843,94	354,12	751,90	434,14
Powiaty Powiats	504023,1	63497,5	25610,0	218019,4	259,82	32,73	13,20	112,39
Województwo Voivodship	135876,2	1276476,6	5304,0	7827,5	47,13	442,74	1,84	2,71

Pomimo dwukrotnie mniejszej liczby ludności miast na prawach powiatu (943,2 tys.) wobec gmin (1939,9 tys.), to miasta na prawach powiatu uzyskały zbliżoną ogólną wielkość wpływów z podatków dochodowych w porównaniu do pozostałych gmin (o 5,4% mniejszą). W rezultacie osiągnęły niemal 2 razy większe dochody na 1 mieszkańca. Należy podkreślić, że ich ustawowy poziom partycypacji we wpływach z podatków dochodowych jest wyższy, gdyż stanowi sumę części gminnej i części powiatowej.

³ Art. 4–6 Ustawy z dnia 13 listopada 2013 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. 2024 poz. 356).

Porównanie wpływów z podatków dochodowych z głównymi niepodatkowymi dochodami własnymi ukazuje duże dysproporcje, gdyż wartość wpływów majątkowych w miastach na prawach powiatu była większa niż w pozostałych gminach (o 46,2%), a dochody z usług były ponad 2 razy większe. Te zależności wpływają na różne znaczenie podatków dochodowych w dochodach własnych, a uwzględniając odmienne podstawy przyznawania dotacji celowych i subwencji – poważne różnice dotyczą ich udziału w całości wpływów budżetowych poszczególnych szczebli samorządu.

Wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych były ogółem w JST niższe o 21,5% niż w 2022 r., przy czym największy spadek zanotowano w powiatach (o 26,5%), a najmniejszy w miastach na prawach powiatu (o 16,3%). Z kolei samorządy odnotowały znaczny wzrost dochodów z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych – łącznie o 62,0%. Największy wzrost odnotowano w przypadku powiatów (o 73,4%), a najmniejszy w miastach na prawach powiatu (o 55,0%).

Dochody z majątku obejmują m.in. wpłaty z zysku spółek gminnych oraz dywidendy, wpływy z najmu i dzierżawy składników majątkowych, wpłaty związane z nabyciem lub przekształceniem prawa użytkowania wieczystego i przede wszystkim wpływy ze sprzedaży składników majątkowych.

Dochody z majątku nie są zaliczane do dochodów bieżących i w efekcie nie wpływają bezpośrednio na poziom warunków finansowych związanych z prawną możliwością podjęcia uchwały budżetowej, gdyż przedmiotem urzędowej oceny jest relacja dochodów bieżących i wydatków bieżących. Mogą jednak stanowić źródło nadwyżki finansowej i w kolejnym roku zwiększyć poziom wydatków bieżących.

Zgodnie z ustawami część z wymienionych uprzednio przychodów fiskalnych dotyczy wyłącznie szczebla gminnego. Gminy dysponują także największymi składnikami majątkowymi podlegającymi wynajmowi lub sprzedaży. W efekcie samorząd wojewódzki i powiatowy razem uzyskały w 2023 r. jedynie 2,5% wpływów majątkowych ogółu jednostek samorządowych województwa (w 2022 r. – 7,7%). Największe aktywa są we władaniu samorządów dużych miast i tam osiągają one też najwyższe ceny. Dlatego to nie gminy, ale miasta na prawach powiatu uzyskały wyższe przychody – do gmin trafiło 39,6%, a do miast na prawach powiatu 57,9% ogółu dochodów majątkowych dolnośląskich samorządów.

Niemal połowa dochodów z usług (49,4%) generowana była w miastach na prawach powiatu, a następnie (26,3%) w powiatach oraz (23,4%) w gminach, przy marginalnych wpływach na szczeblu wojewódzkim (0,9% całości dochodów z tego tytułu w JST ogółem).

Jednostki samorządu terytorialnego mogą otrzymywać **dotacje z budżetu państwa** w zakresie, o którym mowa jest w przepisach o rozwoju regionalnym.

Ponadto mogą otrzymywać dotacje celowe z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych do wysokości 50% planowanych wydatków:

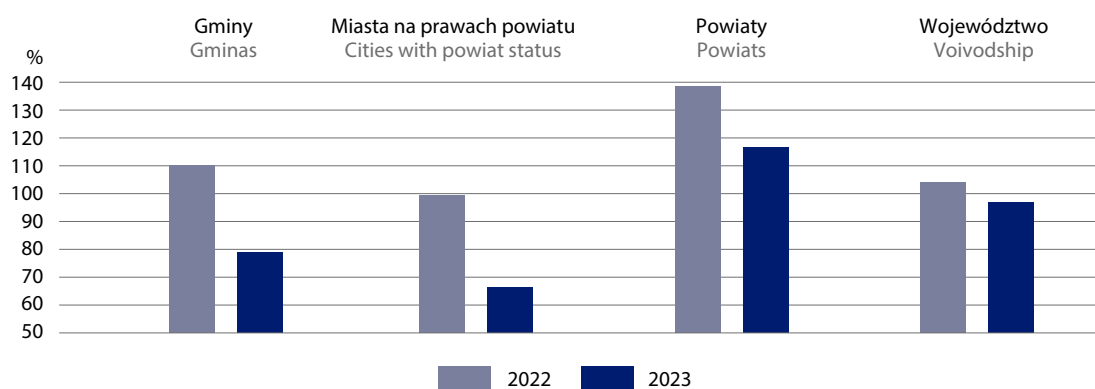
- z zakresu zadań inwestycyjnych szkół i placówek oświatowych,
- związanych z inicjatywami wspierania edukacji na obszarach wiejskich, jak stypendia i pomoc materialna dla młodzieży wiejskiej,
- związanych z wdrażaniem reformy systemu oświaty, wyrównywaniem szans edukacyjnych oraz zapewnieniem kształcenia praktycznego,
- realizowanych w celu zagospodarowania nieruchomości Skarbu Państwa przejętych od wojsk Federacji Rosyjskiej,
- związanych z budową i remontami obiektów sportowych oraz strzelnic i rozwijaniem sportu, w tym także wśród osób niepełnosprawnych,
- w zakresie przebudowy, budowy lub remontów dróg powiatowych i gminnych.

Mogą także otrzymywać dotacje na realizację zadań:

- objętych mecenatem państwa w dziedzinie kultury,
- związanych z usuwaniem bezpośrednich zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz usuwaniem skutków klęsk żywiołowych, w tym także budową mieszkań komunalnych dla powodzian.

Dochodami jednostek samorządu terytorialnego mogą być też **środki pochodzące ze źródeł zagranicznych** niepodlegające zwrotowi oraz środki z budżetu Unii Europejskiej.

Wykres 4. Dotacje w województwie dolnośląskim (rok poprzedni = 100)
Chart 4. Grants in Dolnośląskie Voivodship (previous year = 100)

Głównym rodzajem dotacji otrzymywanych przez gminy są dotacje na zadania zlecone z zakresu administracji rządowej związane ze wsparciem rodzin z dziećmi w ramach programu „Rodzina 500 plus”. Natomiast najważniejszymi zadaniami własnymi wspieranymi z budżetu państwa są oświata i wychowanie, drogi gminne, sport i kultura.

Dotacje w 2023 r. były wyższe niż rok wcześniej tylko wśród powiatów (o 16,5%). W przypadku miast na prawach powiatu ich poziom zmniejszył się o 33,7%, gmin o 21,3%, a na szczeblu województwa o 3,0%.

W ujęciu na 1 mieszkańca woj. dolnośląskie otrzymało dotacje w kwocie 1996,36 zł (w 2022 r. – 2453,47 zł), przy wartości średniej w kraju wynoszącej 2202,94 zł (w 2022 r. – 2525,95 zł).

Z punktu widzenia procesów rozwojowych duże znaczenie ma charakter dotacji. Dotyczą one głównie wydatków tzw. sfery budżetowej i dlatego przeznaczone są głównie na wydatki bieżące. Natomiast do

dochodów majątkowych zalicza się dotacje na cele inwestycyjne. Wyjaśniają one istnienie dużego przestrzennego zróżnicowania wartości dotacji. Dotyczy to przede wszystkim dotacji ze środków europejskich, a także dotacji na dofinansowanie zadań własnych. Odmienny charakter mają dotacje finansujące zadania z zakresu administracji rządowej – udział dotacji inwestycyjnych w województwie dolnośląskim ogółem wyniósł 0,6%.

Dotacje celowe stanowiły w 2023 r.: 24,7% dochodów powiatów, 27,0% dochodów gmin, 9,5% dochodów województwa samorządowego i 16,2% dochodów miast na prawach powiatu.

Tablica 5. Dotacje celowe w 2023 r.

Table 5. Targeted grants in 2023

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total		Gminy Gminas	Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	Powiaty Powiats	Wojewódz- two Voivodship
	w tys. zł in thou- sand PLN	2022 = 100	w tys. zł in thousand PLN			
Dotacje celowe ogółem Targeted grants total	5755764,4	81,1	3335724,1	1101924,1	934223,0	383893,1
na zadania: for tasks:						
z zakresu administracji rządowej government administration	1742500,3	58,0	917887,5	415736,7	269923,8	138952,4
własne ^a own ^a	525010,4	114,3	302049,1	124206,2	83626,4	15128,7
z pomocy udzielanej między JST from financial assistance between LGU	151657,2	119,5	43967,7	4083,6	77824,9	25781,0
na projekty europejskie ^b for European projects ^b	987051,3	82,6	544657,4	172039,8	120703,4	149650,8
otrzymywane z państwowych fundu- szy celowych received from state appropriated funds	52264,4	132,2	35512,3	9498,0	3888,6	3365,5
w wyniku porozumień: on the basis of agreement:						
z organami administracji rządowej with government administration bodies	24450,9	85,7	5641,5	5781,9	9512,9	3514,6
między JST between LGU	206838,8	115,9	86231,7	56917,2	63690,0	—

a Bez zadań finansowanych z pomocy udzielanej między jednostkami samorządu oraz realizowanych w ramach §§ 200, 620 i 205, 625. b Realizowane w ramach §§ 200, 620 i 205, 625.

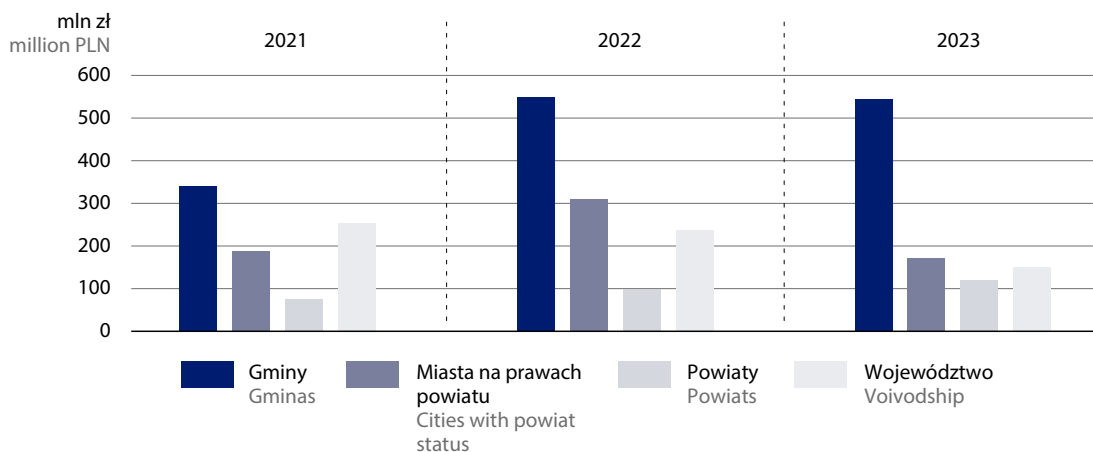
a Without tasks financed from the aid provided between local government units and implemented under §§ 200, 620 and 205, 625.

b Implemented under §§ 200, 620 and 205, 625.

W 2023 r. w relacji do 2022 r. obniżył się poziom dotacji celowych ogółem o 18,9%, z czego na finansowanie zadań z zakresu administracji rządowej o 42,0%, kolejno na projekty europejskie – o 17,4% oraz na dotacje otrzymane w wyniku porozumień z organami administracji rządowej – o 14,3%. Natomiast wzrost dotacji zanotowano w przypadku dotacji celowych przeznaczonych na zadania: otrzymane z państwowych funduszy celowych – o 32,2%, z pomocy udzielanej między JST – 19,5%, w wyniku porozumień między JST – o 15,9% oraz własnych – o 14,3%.

Wykres 5. Wartość całkowita dotacji otrzymanych przez samorządy na realizację projektów europejskich według form JST

Chart 5. Total value of grants received by local governments for the implementation of European projects according to the form of LGU

W 2023 r. najwyższy spadek dotacji europejskich zanotowano w miastach na prawach powiatu (o 44,6%) do poziomu 172,0 mln zł. W województwie samorządowym wartość całkowita dotacji otrzymanych na realizację projektów europejskich wynosiła 149,7 mln zł i było to o 36,7% mniej niż w 2022 r., a w gminach o wystąpił niewielki spadek – o 1,0%. W powiatach wartość środków na projekty europejskie zwiększyła się o 23,0%.

W ustawie o dochodach jednostek samorządu terytorialnego umieszczone są regulacje dotyczące **subwencji ogólnej**, przekazywanej z budżetu państwa do samorządów. Dla każdej jednostki samorządu terytorialnego składa się ona z trzech części:

- oświatowej (dla gmin, powiatów, województw)
- wyrównawczej (dla gmin, powiatów, województw)
- równoważącej (dla gmin, powiatów) i regionalnej (dla województw)

Zgodnie z innymi unormowaniami, dotyczącymi głównie specjalnych stref ekonomicznych⁴, niektóre samorządy partycypują także w części rekompensującej subwencji ogólnej, której zadaniem jest wyrównanie utraconych korzyści podatkowych.

Podobieństwa subwencji i dotacji dotyczą także roli ekonomicznej tych transferów. Dwie główne pozycje – dotacje na zadania z zakresu administracji rządowej i część oświatowa subwencji – są zbliżone wartościowo. Obie dotyczą celów społecznych, czyli z jednej strony opieki społecznej, a z drugiej strony oświaty i wychowania. Cele społeczne są także ważnym elementem wykorzystania części wyrównawczej i równoważącej subwencji (m.in. dodatki mieszkaniowe, rodziny zastępcze).

⁴ Ustawa z dnia 2 października 2003 r. o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych i zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 188 poz. 1840).

Tablica 6. Porównanie wybranych dotacji i subwencji w 2023 r.
 Table 6. Comparison between selected grants and subventions in 2023

Wyszczególnienie Specification	Dotacje na zadania Grants for tasks			Części subwencji ogólnej General subvention parts		
	z zakresu administracji rządowej for government administration tasks	własne for own tasks	z paragrafów from paragraphs 200, 620, 205, 625	oświatowa educational	wyrównawcza compensatory	równoważąca /regionalna balancing/ regional
	w mln zł in million PLN					
Ogółem Total	1742,5	525,0	987,1	4462,7	782,1	131,0
Gminy Gminas	917,9	302,0	544,7	1866,1	509,2	10,5
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	415,7	124,2	172,0	1523,2	43,7	60,7
Powiaty Powiats	269,9	83,6	120,7	1004,4	155,1	59,8
Województwo Voivodship	139,0	15,1	149,7	69,0	74,2	–

Jedną z najważniejszych elementów składowych subwencji jest część oświatowa. Pozwala jednostkom samorządu terytorialnego realizować ich najważniejsze cele ustawowe. Nie pokrywa jednak wszystkich niezbędnych wydatków, część ponoszonych kosztów wymaga finansowania z dochodów własnych samorządów.

Gminy otrzymują wszystkie części subwencji z budżetu państwa, ich wysokość określa ustawa budżetowa. Dotyczy to także części równoważącej (w przypadku województw występuje część regionalna). W przypadku tej części budżet państwa jest jedynie pośrednikiem, a samorządy są zarówno faktycznymi płatnikami, jak i beneficjentami. Bogate JST są zobligowane do dokonania wpłat do budżetu, z których pochodzą środki rozdzielane między biedniejsze samorządy.

W 2023 r. część oświatowa stanowiła największy odsetek w wartości subwencji ogółem w miastach na prawach powiatu – 79,0%, następnie w powiatach – 73,4%, kolejno w gminach – 62,4%, a najmniejszy w województwie – 36,2%. W relacji do części wyrównawczej, równoważącej i regionalnej wartości subwencji, część oświatowa była wyższa kilkukrotnie w: gminach, powiatach i miastach na prawach powiatu (jedynie w województwie samorządowym część wyrównawcza była większa).

W dolnośląskich powiatach uzyskana część wyrównawcza była blisko 3 razy większa od równoważącej (155,1 mln zł wobec 59,8 mln zł), a w gminach prawie 50 razy większa (509,2 mln zł i 10,5 mln zł). W miastach na prawach powiatu było odwrotnie – część wyrównawcza była mniejsza od równoważącej (43,7 mln zł i 60,7 mln zł).

Jedynym beneficjentem rekompensującej części subwencji ogólnej była w 2023 r. gmina Kłodzko. W 2022 r. żadna gmina w woj. dolnośląskim nie otrzymała środków z tego tytułu.

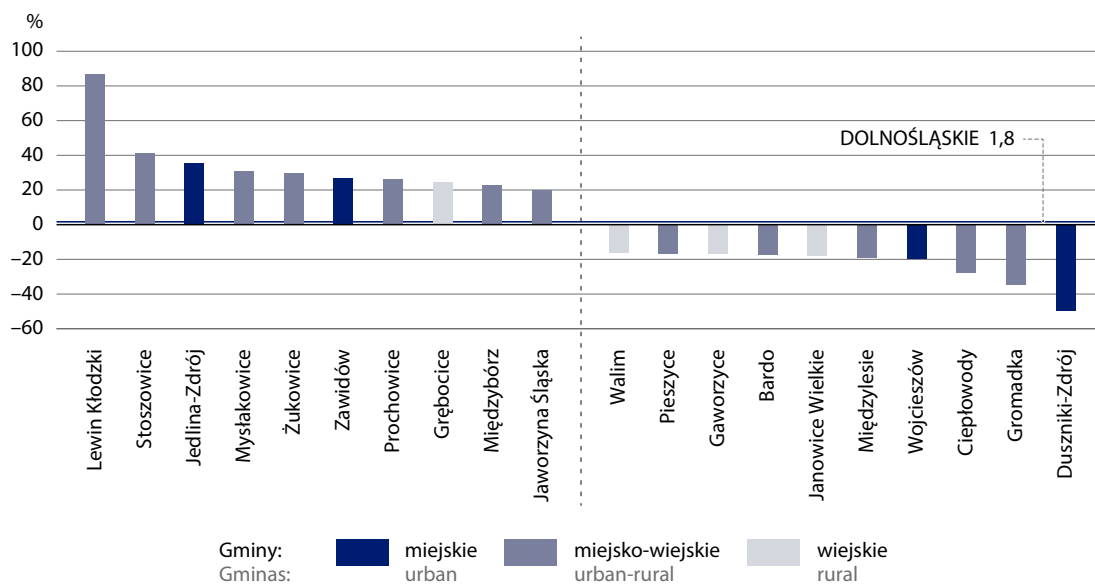
Gminy

1. Podstawową jednostką samorządu terytorialnego jest gmina.
2. Inne jednostki samorządu regionalnego albo lokalnego i regionalnego określa ustawa.
3. Gmina wykonuje wszystkie zadania samorządu terytorialnego niezastrzeżone dla innych jednostek samorządu terytorialnego⁵.

Dochody dolnośląskich gmin (z wyłączeniem 4 gmin mających również status miast na prawach powiatu) wyniosły w 2023 r. 13738,6 mln zł. W stosunku do roku poprzedniego wzrosły o 0,5% (w 2022 r. wzrost o 6,3%). W kraju gminy odnotowały średnio spadek dochodów w porównaniu z 2022 r. o 0,9%. W konsekwencji wzrosła dotychczasowa przewaga samorządów województwa dolnośląskiego nad średnią krajową na 1 mieszkańca (odpowiednio 7082,01 zł i 6714,04 zł) – do 105,5% z poziomu 103,9% w 2022 r. W przypadku dochodów gminnych na 1 mieszkańca region ustępował województwom: łódzkiemu (7261,55 zł), podlaskiemu (7219,88 zł) oraz zachodniopomorskiemu (7131,10 zł).

Wykres 6. Gminy o największych zmianach dochodów budżetowych w 2023 r.

Chart 6. Gminas with the largest changes in budget revenue in 2023

W 2023 r. najbardziej wzrosły dochody gmin: Lewin Kłodzki (86,9%), Stoszowice (41,0%), Jedlina-Zdrój (35,5%) oraz Mysłakowice (30,7%). W przypadku tych niewielkich gmin pozyskanie nawet jednej dotacji na zadania inwestycyjne może spowodować znaczne zwiększenie ogólnych dochodów.

Różne potencjały demograficzne gmin powodują, że w ujęciu bezwzględnym najwyższe dochody osiągnęły duże gminy miejskie – Lubin 460,0 mln zł i Głogów 459,3 mln zł. Dochody Lubina wzrosły o 6,3%, a Głogowa o 16,6%. Wśród 20 gmin o największych dochodach zmniejszenie wpływów zanotowały jedynie Długołęka, Siechnice oraz miasto Oława (odpowiednio o 0,8%, 1,8% i 9,6%). Za Lubinem i Głogowem z niewiele różniącymi się dochodami znalazły się: miasto Świdnica (357,3 mln zł), Polkowice (347,9 mln zł) oraz Kobierzyce (332,5 mln zł). Najmniejsze dochody odnotowano w gminie wiejskiej Platerówka (11,2 mln zł) zamieszkiwanej przez najmniejszą liczbę mieszkańców.

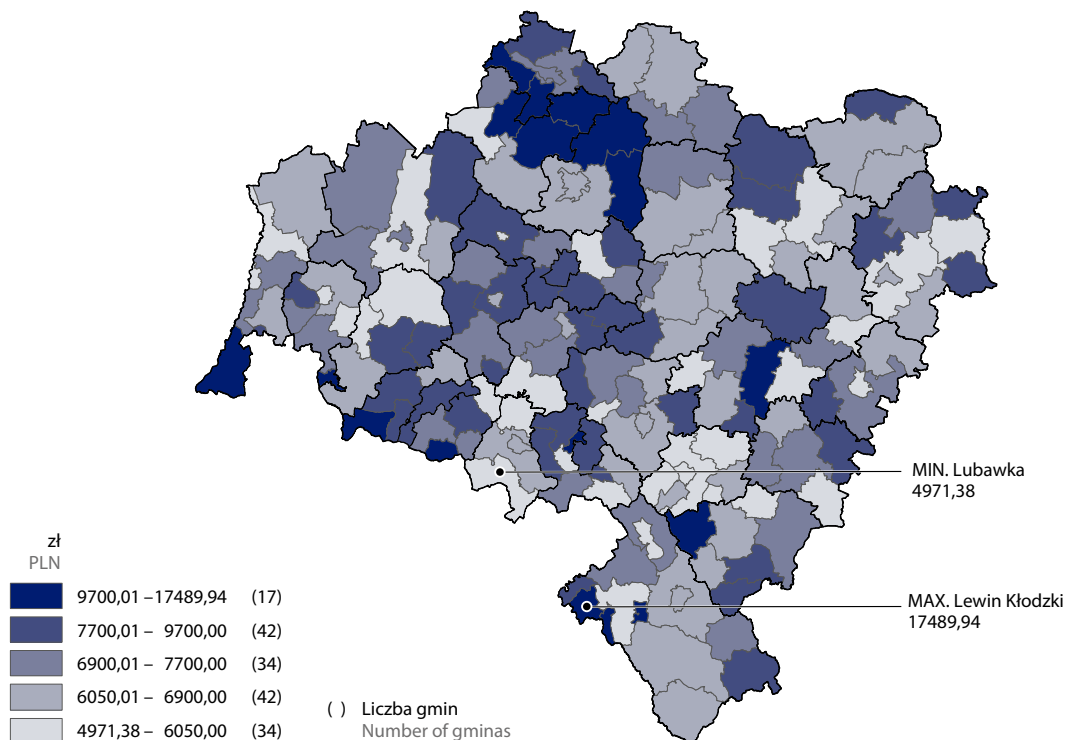
Średnie dochody gmin (bez miast na prawach powiatu) na 1 mieszkańca ukształtowały się na poziomie

⁵ Art. 164 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

7082,01 zł (w kraju – 6714,04 zł) i były o 0,8% wyższe niż przed rokiem (w 2022 r. wzrost o 6,7%). Najwyższe dochody na 1 mieszkańca w grupie gmin wiejskich osiągnęły Lewin Kłodzki (17489,94 zł), Grębocice (16151,37 zł) i Żukowice (14712,38 zł), a najniższe – gmina Oleśnica (5035,84 zł). Najwyższe dochody wśród gmin miejskich odnotowano w Szklarskiej Porębie (13443,37 zł), Karpaczu (12839,03 zł) oraz w Świeradowie-Zdroju (12822,12 zł). Najniższe dochody wystąpiły w Chojnowie (5038,10 zł). Spośród gmin miejsko-wiejskich najwyższe dochody na 1 mieszkańca uzyskała gmina Ścinawa (13560,97 zł), a najniższe – Lubawka (4971,38 zł).

Mapa 1. Dochody budżetów gmin^a na 1 mieszkańca w 2023 r.

Map 1. Revenue of gminas' budgets^a per capita in 2023

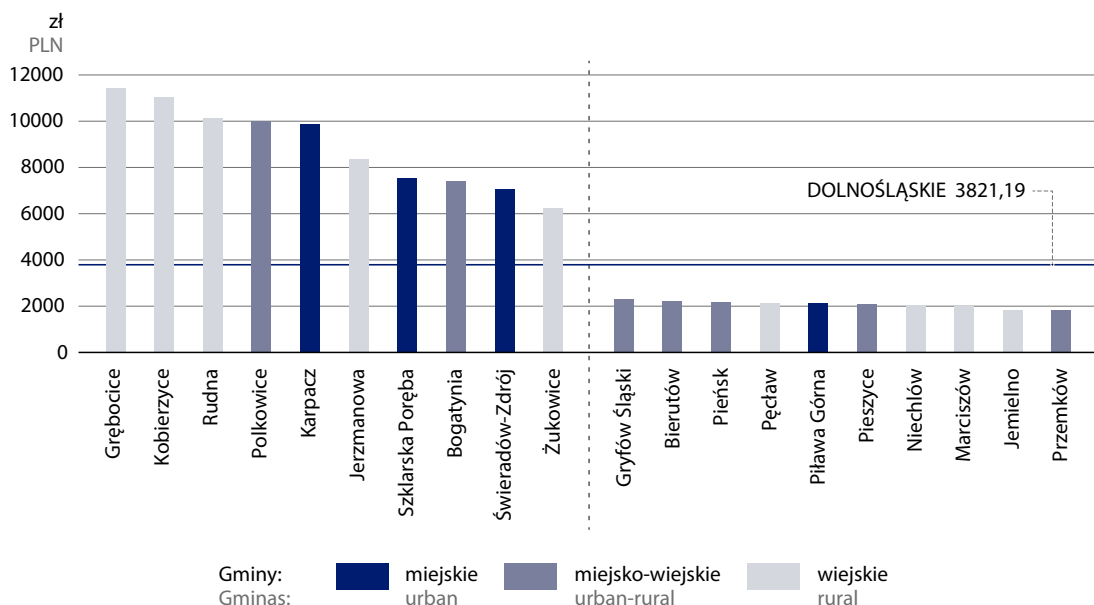

^a Dochody dla miast na prawach powiatu obejmują środki otrzymywane w ramach części gminnej i powiatowej.
^a Revenue for cities with powiat status include funds received under the gmina and powiat parts.

W 2023 r. w grupie 30 gmin osiągających największe dochody było 7 z Dolnego Śląska, w tym gmina Lewin Kłodzki zajmowała najwyższą, 9. lokatę. Najwyższe dochody zanotowano w gminie Kleszczów (województwo łódzkie) – 38992,45 zł. Gmina Lubawka, o najniższym dochodzie na 1 mieszkańca w województwie, w skali kraju charakteryzowała się 19. najniższym wynikiem. Najniższe dochody w Polsce odnotowano w gminie Rzekuń (województwo mazowieckie) – 4600,63 zł.

Rok 2023 był kolejnym, w którym wzrosło znaczenie dochodów własnych w dochodach ogółem. Udział ten wyniósł 54,0% (w 2022 r. – 53,2%). Zrealizowano je w wysokości 7412,8 mln zł (w 2022 r. – 7276,7 mln zł).

Wykres 7. Gminy o największych i najmniejszych dochodach własnych na 1 mieszkańca w 2023 r.
 Chart 7. Gminas with the largest and the lowest own revenue per capita in 2023

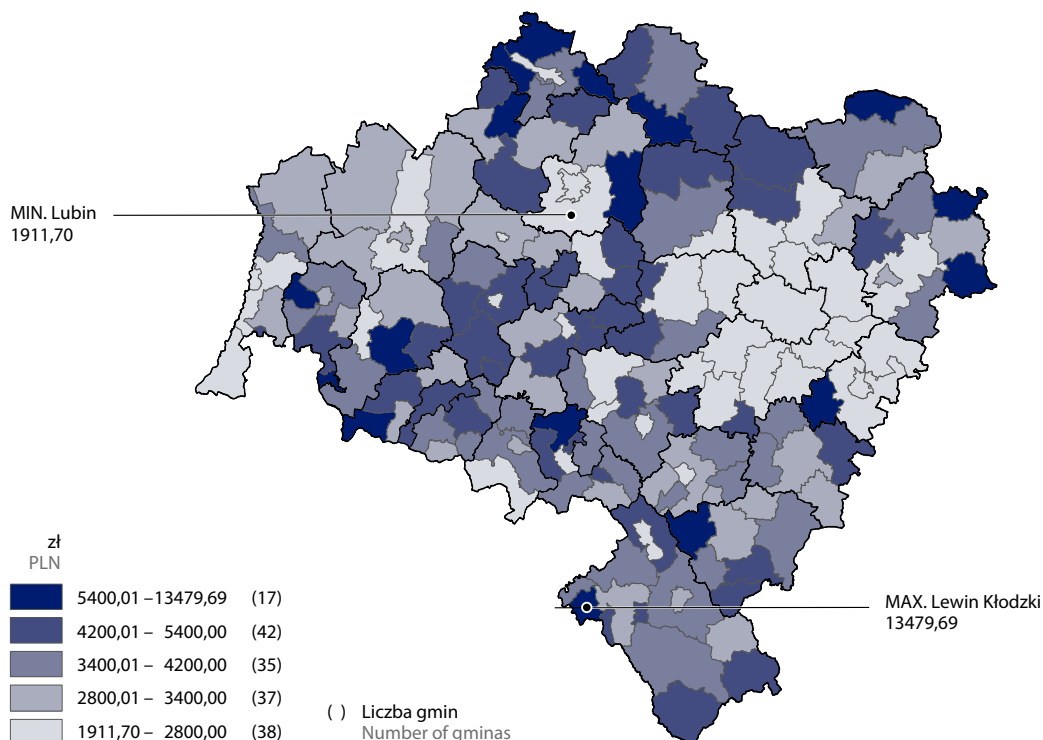
Dochody własne są stabilną częścią dochodów, pozwalającą identyfikować gminy, które są bogate w dłuższych okresach. W 2023 r. najwyższe dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca notowały gminy: Grębocice (11437,69 zł), Kobierzyce (11060,38 zł), Rudna (10148,94 zł) i Polkowice (10010,98 zł). Z kolei, gminy o najniższych dochodach własnych zwykle uzyskują większe dotacje i subwencje. Najniższe wartości dochodów własnych wystąpiły w gminach: Przemków (1826,40 zł), Jemielno (1848,27 zł) i Marciszów (2008,65 zł).

Średnia wartość dochodów własnych na 1 mieszkańca w Polsce wynosiła 3083,82 zł, a w województwie dolnośląskim 3821,19 zł, tj. o 23,9% więcej (19,8% w 2022 r.). Należy zauważyć, że różnica między woj. dolnośląskim a Polską dla dochodów ogółem była znacznie mniejsza (5,5%).

Największe udziały dochodów własnych w dochodach ogółem miały kolejno gminy: Kobierzyce (82,1%), Polkowice (77,3%), Karpacz (77,1%) i Rudna (75,2%). Najniższy odsetek wystąpił w gminach: Lewin Kłodzki (22,9%), Pęclaw (23,7%), Jemielno (25,1%) i Stare Bogaczowice (26,8%).

Zmniejszenie dochodów własnych nastąpiło w 2023 r. w 90 gminach, a ich wzrost w 75 gminach, w tym w 27 gminach wzrost był większy niż 10%.

W odróżnieniu od dochodów własnych, dotacje i subwencje wpływają na zmniejszenie dysproporcji dochodów budżetowych, będących naturalną konsekwencją istniejących różnicowań rozwojowych wewnątrz regionu. Duże i rosnące dotacje i subwencje są wyrazem obniżania się samodzielności finansowej gmin.

Mapa 2. Dotacje i subwencje dla gmin^a na 1 mieszkańca w 2023 r.Map 2. Grants and subventions for gminas^a per capita in 2023

a Dotacje dla miast na prawach powiatu obejmują środki otrzymywane w ramach części gminnej i powiatowej.
a Grants for cities with powiat status include funds received under the gmina and powiat parts.

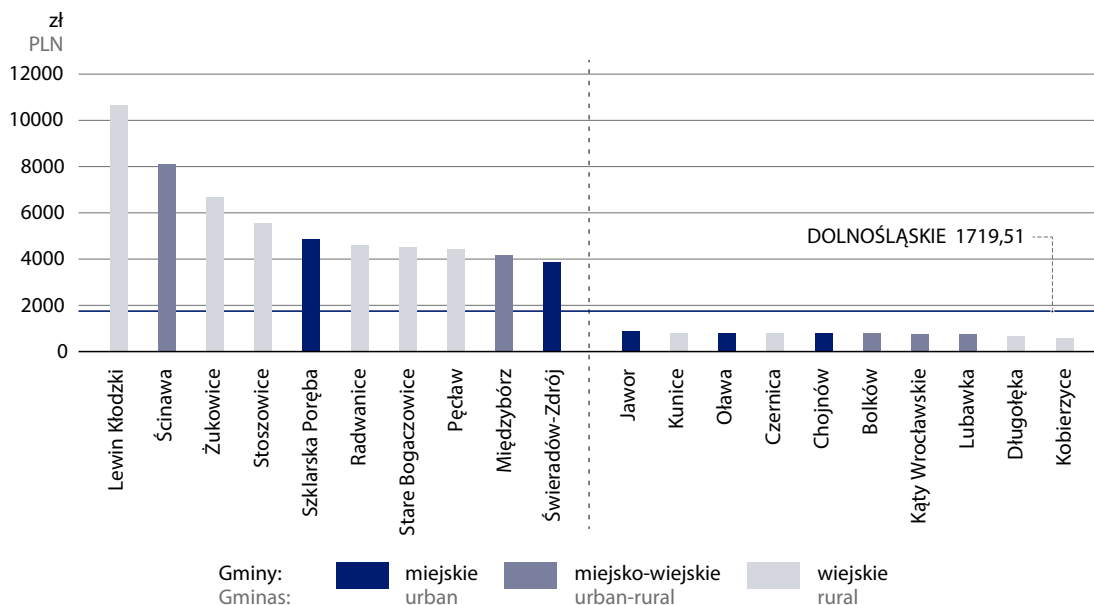
Największe środki na 1 mieszkańca z tytułu dotacji (w tym dotacji ze źródeł zagranicznych) oraz subwencji wpłynęły do budżetów gmin: Lewin Kłodzki (13479,69 zł), Ścinawa (9830,92 zł), Żukowice (8451,25 zł), Stoszowice (7632,09 zł) i Pęcław (6951,01 zł). Najmniejsze wartości uzyskały gminy miejskie: Lubin (1911,70 zł), Jawor (1915,95 zł), Oława (1975,75 zł) oraz gmina miejsko-wiejska Kąty Wrocławskie (2091,84 zł) i wiejska Oleśnica (2161,17 zł).

Gminy z wysokimi subwencjami i dotacjami są rozrzucone po całym obszarze województwa, lecz większe ich skupiska dotyczą obszaru północnego (powiaty głogowski i górowski) oraz sudeckiego (powiaty lubański, kamiennogórski, kłodzki). Najmniejsze dochody z tego tytułu miały gminy leżące w pobliżu miast na prawach powiatu oraz położone w powiecie zgorzeleckim, lubińskim i świdnickim.

W 2023 r. dotacje pozyskane przez dolnośląskie gminy wyniosły 3335,7 mln zł i były o 901,3 mln zł (21,3%) niższe niż w 2022 r. (kiedy wzrost r/r wyniósł 10,0%, tj. 385,3 mln zł). W kraju spadek wartości dotacji dla gmin był niemal identyczny jak w województwie dolnośląskim (o 21,8%, w 2022 r. wzrost o 7,9%).

Wykres 8. Gminy o największych i najmniejszych dotacjach na 1 mieszkańca w 2023 r.

Chart 8. Gminas with the largest and the lowest grants per capita in 2023

W 2023 r. gminy średnio uzyskały 1719,51 zł dotacji na 1 mieszkańca. Najwyższy ich poziom wystąpił w gminach: Lewin Kłodzki (10658,74 zł), Ścinawa (8112,02 zł) i Żukowice (6685,73 zł). Najmniejsze dotacje pozyskały gminy: Kobierzyce (582,13 zł), Długołęka (678,93 zł) i Lubawka (741,04 zł). Różnica w dotacjach na 1 mieszkańca pomiędzy Lewinem Kłodzkim a Kobierzycami była ponad 18-krotna.

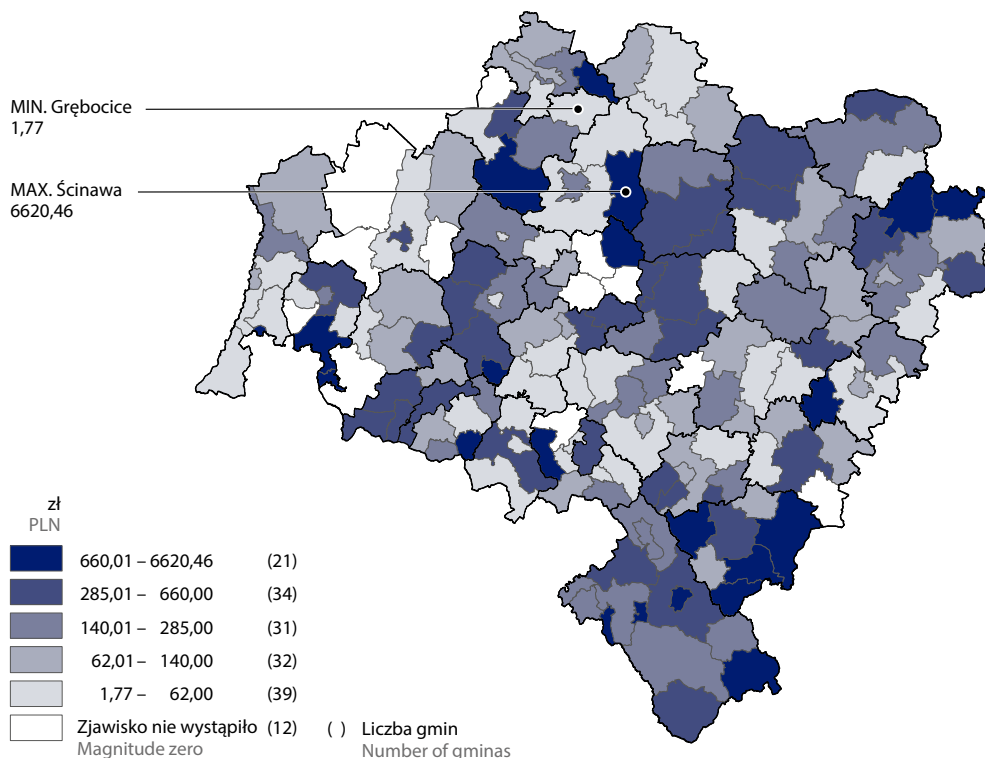
W 2023 r. poziom dotacji zmalał w 127 gminach, a wzrósł w 38 gminach (w 2022 r. odwrotna proporcja – wzrost w 127 gminach i spadek w 38). Dotacje ogółem szczególnie wzrosły w Lewinie Kłodzkim (o 223,5%), Żukowicach (82,1%) i Grębolicach (o 73,2%), a najbardziej zmalały w Ciepłowodach (o 73,5%), Kobierzycach (o 68,2%) i Lubawce (o 65,5%).

Dotacje z funduszy europejskich (nie tylko z budżetu UE, ale także w ramach mechanizmu finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz środków pochodzących z funduszy norweskich) oznaczane są czterema paragrafami w klasyfikacji dochodów budżetowych:

§ 200 i 620 dotyczą ram finansowych okresu 2007–2013 oraz źródeł pozaunijnych,
§ 205 i 625 dotyczą ram finansowych okresu 2014–2020.

Dotacje z tytułu § 200 i 205 odnoszą się do projektów i zadań o charakterze nieinwestycyjnym, a dotacje § 620 i 625 do zadań inwestycyjnych. Do końca 2009 r. dotacje ze źródeł zagranicznych nazywano rozwojowymi. Dotacje te wchodziły do budżetów samorządowych, gdy jednostki samorządowe skutecznie aplikują o ich przyznanie. W szerokim ujęciu, wywodzonym z art. 167 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, są zaliczane do dotacji celowych, natomiast w wąskim rozumieniu, dotacjami celowymi są nazywane tylko środki pozyskane z budżetu państwa.

W 2023 r. dolnośląskie gminy (bez miast na prawach powiatu) uzyskały dotacje wyższe niż średnio w kraju – 188,91 zł na 1 mieszkańca (w 2022 r. – 190,20 zł), w Polsce 127,71 zł (w 2022 r. – 151,07 zł). Ogólna wartość dotacji wyniosła 544,7 mln zł i była o 1,0% niższa niż w 2022 r., kiedy notowano wzrost o 61,7% (w Polsce odpowiednio spadek o 15,8% i wzrost o 27,9%).

Mapa 3. Dotacje^a na projekty europejskie uzyskane przez gminy^b na 1 mieszkańca w 2023 r.Map 3. Grants^a for European projects obtained by gminas^b per capita in 2023

a Dane dotyczą dotacji z §§ 200, 620, 205 i 625 klasyfikacji budżetowej.

b Dotacje dla miast na prawach powiatu obejmują środki otrzymywane w ramach części gminnej i powiatowej.

a Data relate to grants from §§ 200, 620, 205 and 625 of the budget classification.

b Grants for cities with powiat status include funds received under the gmina and powiat parts.

Najwyższy wskaźnik wysokości dotacji na projekty europejskie na 1 mieszkańca posiadała Ścinawa (6620,46 zł) wyprzedzając Stoszowice (3486,04 zł) oraz Polanicę-Zdrój (2805,88 zł). W kolejnych 8 gminach wskaźnik był wyższy niż 1000 zł. W 57 gminach wskaźniki były niższe od 100 zł, w tym w 7 niższe od 10 zł. W 2023 r. z dotacji na projekty europejskie nie korzystano w 12 gminach.

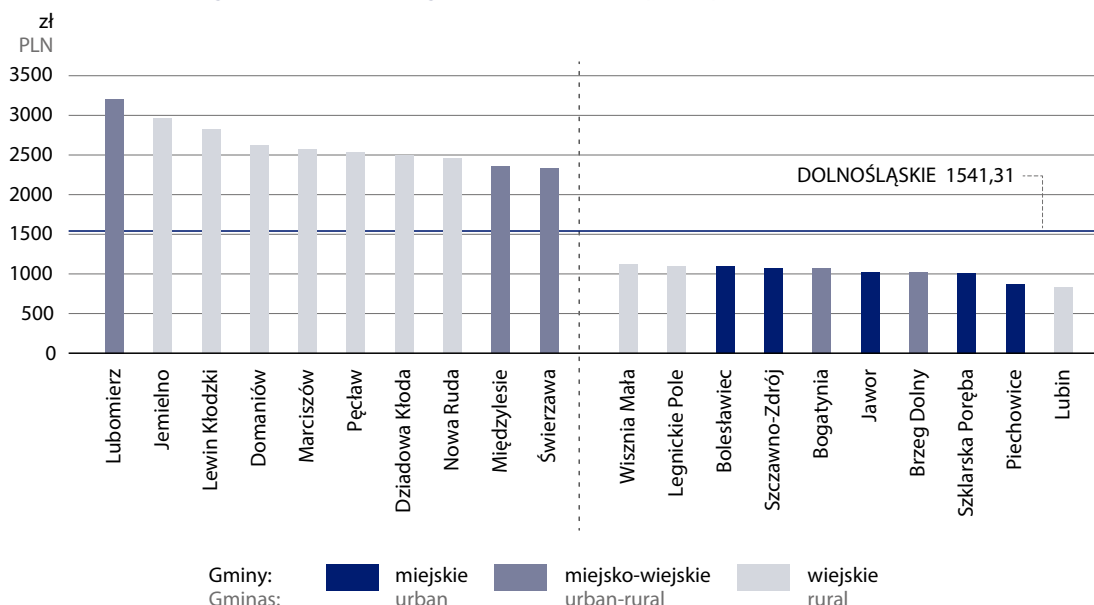
Dotacje europejskie dotyczą tradycyjnie przede wszystkim wydatków inwestycyjnych (§ 620 i 625). Takie było przeznaczenie kwoty 493,2 mln zł, czyli 90,5% ogólnej wartości projektów europejskich (w 2022 r. – 409,5 mln zł, 74,4%).

Trzeci rodzaj wpływów do budżetu – subwencja ogólna stanowiła 21,8% w ogólnych dochodach gmin, tj. 2990,0 mln zł.

W ujęciu na 1 mieszkańca dolnośląskie gminy otrzymały 1541,31 zł (w 2022 – 1106,46 zł). Było to 83,1% średniej krajowej (wynoszącej 1855,52 zł), co oznacza, że subwencja ma charakter wyrównawczy, podobnie jak dotacje z budżetu państwa. Wszystkie części subwencji są w kraju większe niż w województwie dolnośląskim, a zwłaszcza część wyrównawcza wynosząca w regionie 262,49 zł, a w kraju 398,81 zł, czyli o 51,9% więcej (w 2022 r. o 52,0% więcej).

Wykres 9. Gminy o największych i najmniejszych subwencjach ogólnych na 1 mieszkańca w 2023 r.

Chart 9. Gminas with the largest and the lowest general subventions per capita in 2023

Od 2021 r. nie uległa zmianie kolejność na pierwszych dwóch miejscach zestawienia gmin według wielkości subwencji przypadającej na 1 mieszkańca, które zajmowały Lubomierz z kwotą 3205,89 zł (w 2022 r. – 2682,48 zł, w 2021 r. – 3435,79 zł) oraz Jemielno – 2960,32 zł (w 2022 r. – 2074,84 zł, w 2021 r. – 2647,39 zł). Subwencję ogólną cechuje bardzo duża stabilność w czasie – pomiędzy 2021 r., a 2023 r. jedynie gmina Wińsko opuściła listę 10 gmin o największych subwencjach ogólnych na mieszkańca na rzecz gminy Pęcław. Lubomierz miał udział subwencji w dochodach ogółem w wysokości 39,9% a Jemielno 40,2%. Wyższy udział subwencji miały jedynie gminy Marciszów oraz Przemków (odpowiednio 44,4% i 41,3%). Duże subwencje pozwoliły tym gminom zmniejszyć dystans do średniej wojewódzkiej pod względem ogólnych dochodów budżetowych.

Najmniejsze subwencje otrzymała gmina wiejska Lubin – 829,17 zł (w 2022 r. – 535,83 zł), które były mniejsze od gminy Piechowice, z najniższymi wynikami w latach 2021–2022 (874,00 zł w 2023 r. i odpowiednio 465,54 zł i 574,74 zł w latach 2022 i 2021). Następnie plasowały się gminy Szklarska Poręba oraz Brzeg Dolny (1012,29 zł i 1015,95 zł).

Powyższe dane potwierdzają, że poziom rozwoju gmin, ich struktura demograficzna i społeczna determinuje wielkość subwencji i jej znaczenie dla dochodów budżetowych. Dlatego najmniejsze subwencje otrzymały stosunkowo bogate gminy, głównie miejskie, zwłaszcza uzdrowiska z niewielką liczbą stałych mieszkańców, w tym dzieci w wieku szkolnym.

Część oświatowa subwencji, będąca największą składową subwencji ogólnej (62,4%) wyniosła 1866,1 mln zł. W przeliczeniu na 1 mieszkańca było to 961,96 zł (w 2022 r. – 842,83 zł). Część oświatowa zwiększyła się r/r o 13,8% (w 2022 r. wzrost o 6,9%).

Miasta na prawach powiatu

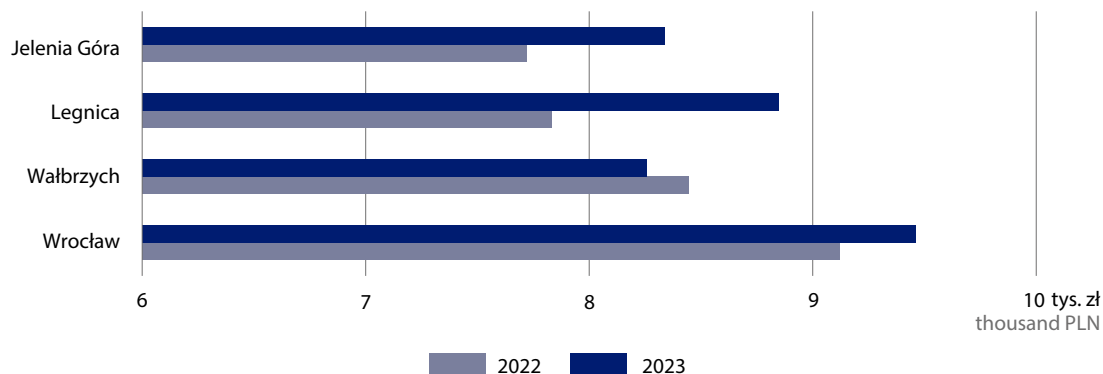
W 2023 r. w budżetach miast na prawach powiatu województwa dolnośląskiego zgromadzono dochody ogółem w wysokości 8660,9 mln zł (w 2022 r. – 8333,2 mln zł). Wzrost dochodów wyniósł 3,9%. Rok wcześniej dochody wzrosły o 0,2%. Podobnie jak w 2022 r., dochody te stanowiły 7,6% dochodów wszystkich 66 miast na prawach powiatu w Polsce.

W przeliczeniu na 1 mieszkańca do budżetów miast na prawach powiatu wpłynęło 9182,32 zł (w 2022 r. – 8808,28 zł). Było to o 0,9% mniej niż średnio w kraju (9265,96 zł).

Najwyższy dochód na 1 mieszkańca odnotowano we Wrocławiu – 9461,65 zł (w 2022 r. – 9121,87 zł). Następnie w Legnicy (8847,38 zł), Jeleniej Górze (8336,06 zł) oraz w Wałbrzychu (8255,61 zł). Dochody budżetowe ogółem wzrosły o 11,8% w Legnicy, 6,9% w Jeleniej Górze, 3,8% we Wrocławiu oraz spadły o 3,6% w Wałbrzychu. W Legnicy, Jeleniej Górze i Wałbrzychu ubytek demograficzny (od 30 czerwca 2022 r. do 30 czerwca 2023 r.) spowodował, że wskaźniki dynamiki dotyczące dochodów przeliczonych na 1 mieszkańca były nieco wyższe (12,9% w Legnicy, 8,0% w Jeleniej Górze oraz spadek w Wałbrzychu o 2,2%). We Wrocławiu tak przeliczony dochód był o 3,7% wyższy niż w 2022 r.

Wykres 10. Dochody budżetów miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca

Chart 10. Revenue of budgets of cities with powiat status per capita

Sumarycznie, w strukturze dochodów 4 miast na prawach powiatu dominowały dochody własne, które w 2023 r. osiągnięto w kwocie 5631,1 mln zł (w 2022 r. – 5261,6 mln zł). Było to 65,0% dochodów ogółem (w 2022 r. – 63,1%).

Udział dochodów własnych w dochodach ogółem w poszczególnych miastach wyniósł: 70,6% we Wrocławiu, 50,9% w Legnicy, 50,4% w Wałbrzychu oraz 46,6% w Jeleniej Górze. W ujęciu na 1 mieszkańca Wrocław z kwotą 6677,23 zł (w 2022 r. – 6247,25 zł) nadal znacznie przekraczał średnią krajową (5502,57 zł, w 2022 r. – 5356,74 zł). W Legnicy na 1 mieszkańca przypadało 4502,36 zł, w Wałbrzychu 4156,89 zł, a w Jeleniej Górze 3881,24 zł. Średni wskaźnik wojewódzki wynosił 5970,09 zł (w 2022 r. – 5561,49 zł). Przewaga nad średnią krajową, w kontekście odwrotnej relacji występującej w zakresie dochodów ogółem, odzwierciedla relatywnie większe transfery środków (dotacje i subwencje) wpływające do miast z pozostałych województw.

W 2023 r. w ramach subwencji ogólnej z budżetu państwa 4 miasta na prawach powiatu otrzymały 1927,9 mln zł, więcej niż w 2022 r. o 36,7%. Stanowiło to 22,3% dochodów ogółem (w Polsce odsetek ten wynosił 24,8%). Subwencja ogólna stanowiła 32,2% dochodów ogółem budżetu Jeleniej Góry, 29,8% – Wałbrzycha, 29,5% – Legnicy oraz 19,4% – Wrocławia. Na zadania oświatowe przeznaczono 1523,2 mln zł (w 2022 r. – 1286,8 mln zł). Część oświatowa miała 79,0% udziału w subwencji ogólnej (w kraju 80,7%).

Subwencja ogólna na 1 mieszkańca wynosiła 2043,96 zł (w tym część oświatowa 1614,87 zł), a w Polsce była znacznie wyższa i wynosiła 2302,49 zł (1859,02 zł).

Udział dotacji w dochodach budżetowych wyniósł 12,7% i był zdecydowanie niższy niż w latach ubiegłych (w 2022 r. – 19,9%). W kraju udział również spadł, rokrocznie był jednak większy niż w województwie dolnośląskim (w 2023 r. 15,8% wobec 20,5% w 2022 r.). Świadczy to o nieco większej samodzielności finansowej miast dolnośląskich. Dotacje ogółem zmniejszyły się z 1660,8 mln zł do 1101,9 mln zł (o 33,7%), z czego dotacje celowe z 1350,2 mln zł do 929,9 mln zł (o 31,1%), a dotacje europejskie z 310,6 mln zł do 172,0 mln zł (o 44,6%).

Spadek wartości dotacji europejskich 2023 r., nastąpił po dużym wzroście w 2022 r. (o 65,6%). Wystąpiły duże różnice pomiędzy miastami – w Jeleniej Górze zanotowano wzrost o 75,0% (do 29,3 mln zł, przy spadku o 46,0% w 2022 r.), w Legnicy wzrost o 10,5% (do 7,8 mln zł, przy ponad 18-krotnym wzro-

ście w 2022 r.), we Wrocławiu spadek o 47,8% (do 100,1 mln zł, przy wzroście o 51,1% w 2022 r.), natomiast w Wałbrzychu spadek o 63,4% (do 34,8 mln zł, przy wzroście o 213,5% w 2022 r.). W przeliczeniu na 1 mieszkańca środki europejskie wynosiły od 84,68 zł w Legnicy, przez 148,50 zł we Wrocławiu, 344,21 zł w Wałbrzychu do 388,41 zł w Jeleniej Górze (w Polsce średnio w miastach na prawach powiatu 123,16 zł).

Udział dotacji inwestycyjnych wyniósł 75,3% całości dotacji europejskich (w kraju 90,6%), przy czym tylko 43,1% dotacji w Jeleniej Górze, a 84,7% we Wrocławiu.

Powiaty

Powiaty (bez miast na prawach powiatu) województwa dolnośląskiego w 2023 r. osiągnęły dochody ogółem w wysokości 3452,1 mln zł. Było to o 285,2 mln zł więcej niż rok wcześniej. Wzrost względny wyniósł 9,0% (w 2022 r. – 14,1%), podczas gdy w Polsce dochody wzrosły nieco bardziej (o 16,0%, w 2022 r. o 8,2%).

W 2023 r. w 5 powiatach odnotowano zmniejszenie dochodów: we wrocławskim (o 29,4%), kłodzkim (o 7,4%), wałbrzyskim (o 4,8%), kamiennogórskim (o 2,8%) i strzelińskim (o 1,3%). Pozostałe 21 powiatów odnotowało wzrost dochodów, w tym największy powiat średzki – o 42,8%. Najwyższe dochody uzyskały powiaty o jednej z największych liczb mieszkańców: kłodzki – 287,6 mln zł, świdnicki – 250,7 mln zł (wzrost o 24,5%) i lubiński – 250,3 mln zł (wzrost o 32,5%). Najniższe dochody budżetowe miały powiaty: górowski (66,7 mln zł), kamiennogórski (68,0 mln zł) i strzeliński (73,8 mln zł).

Średnie dochody powiatów przypadające na 1 mieszkańca w 2023 r. ukształtowały się na poziomie 1779,52 zł (w 2022 r. – 1627,39 zł). W kraju w 2023 r. wskaźnik ten był wyższy niż w województwie dolnośląskim (1785,43 zł).

Najwyższą wartość dochodów na 1 mieszkańca odnotowano w powiatach: lwóweckim (2509,73 zł), lubińskim (2427,61 zł) oraz milickim (2427,11 zł), natomiast najniższą w powiatach: wrocławskim (981,00 zł), wałbrzyskim (1421,40 zł) i dzierżoniowskim (1526,84 zł).

Szczegółowy samorządów generalnie charakteryzują niskie dochody własne i wysoki udział dotacji i subwencji. Niewielka samodzielność finansowa powiatów wynika nie tylko z małych udziałów w podatkach dochodowych, ale także z braku autonomicznych źródeł finansowania w postaci danin, które w ustawie zaliczono do podatków i opłat lokalnych (choć do niektórych budżetów powiatowych wpływa w niewielkich kwotach opłata eksploatacyjna).

Wpływy z dochodów własnych w powiatach województwa wyniosły w 2023 r. 1150,3 mln zł (o 10,8% mniej niż w 2022 r.). Ich udział w całości budżetów wynosił 33,3% (w 2022 r. – 40,7%) i był niemal identyczny jak w kraju – 33,2% (w 2022 r. – 39,5%). Zdecydowanie najwyższy udział notowany był w powiecie wrocławskim (65,1%) i dalej w powiatach karkonoskim (44,9%) i polkowickim (41,9%). Najmniejszy wkład własny w całkowity dochód wystąpił w powiatach: wołowskim (20,4%), złotoryjskim (21,5%) i strzelińskim (22,7%).

Głównym źródłem wpływów do budżetów dolnośląskich powiatów w 2023 r. była subwencja ogólna. Wzrosła o 27,2% r/r (w 2022 r. spadek o 1,9%), przy zbliżonym wzroście w kraju (o 26,0%). Główna jej część oświatowa (73,4% wartości ogółem, w kraju 69,1%) wzrosła mniej – odpowiednio o 18,2% i o 18,0%.

W ramach subwencji ogólnej wpłynęło 1367,6 mln zł (w 2022 r. – 1075,3 mln zł), a jej udział w dochodach powiatów ogółem wyniósł 39,6% (w 2022 r. – 34,0%). W powiatach strzelińskim i lubańskim subwencja stanowiła ponad połowę dochodów (odpowiednio 55,4% i 51,2%). Najmniejszy jej udział odnotowano w powiatach: legnickim (18,3%), polkowickim (24,2%) i średzkim (25,7%).

Na zadania oświatowe przeznaczono 1004,4 mln zł (w 2022 r. – 849,8 mln zł).

W 2023 r. powiaty były jedyną formą dolnośląskich JST notującą wzrost dotacji (o 16,5%). Była to kontynuacja trendu z 2022 r. kiedy dotacje wzrosły o 38,4% w ujęciu r/r. W Polsce dotacje pozyskane przez powiaty wzrosły o 31,3% (w 2022 r. – wzrost o 23,3%).

W 2023 r. dotacje wyniosły 934,2 mln zł (w 2022 r. – 801,9 mln zł) i stanowiły 27,1% wpływów do budżetów powiatów (w 2022 r. – 25,3%). Dotacje na projekty europejskiej wzrosły o 23,0% (do 120,7 mln zł).

Najwyższy udział dotacji w dochodach budżetowych odnotowano w powiatach: średzkim (47,2%), legnickim (41,7%) oraz złotoryjskim (41,1%), a najniższy w powiatach: wrocławskim (6,9%), dzierzoniowskim (20,8%) i kłodzkim (21,3%).

Dotacje ogółem na 1 mieszkańca wyniosły w woj. dolnośląskim 481,58 zł (w 2022 r. – 412,06 zł), a w kraju 468,89 zł. Największy wskaźnik dotyczył powiatów: legnickiego (950,17 zł), jaworskiego (890,63 zł) i złotoryjskiego (885,25 zł). Najmniejsze wpływy uzyskały powiaty: wrocławski (67,70 zł) dzierzoniowski (316,88 zł) i wałbrzyski (346,68 zł). Znacznie większe zróżnicowanie dotyczyło dotacji na projekty europejskie – najwięcej otrzymały powiaty: jaworski (374,70 zł), wołowski (205,85 zł) oraz lwówecki (193,70 zł). Najmniejsze fundusze europejskie na 1 mieszkańca znalazły się w budżetach powiatów: oławskiego (0,35 zł), karkonoskiego (4,18 zł) oraz wałbrzyskiego (4,49 zł).

Województwo samorządowe

W 2023 r. dochody ogółem samorządu województwa dolnośląskiego wyniosły 2133,6 mln zł i były o 459,5 mln zł, tj. 27,4% wyższe niż rok wcześniej (w 2022 r. wzrost odpowiednio o 72,5 mln zł i 4,5%). Dochody województw w Polsce wzrosły o 30,4% (w 2022 r. wzrost o 8,0%).

W przeliczeniu na 1 mieszkańca dochody województwa wynosiły 540,74 zł (w 2022 r. – 377,07 zł), a dla 16 województw w kraju 480,83 zł.

Podobnie jak w przypadku powiatów, dochody samorządowych województw są w dużym stopniu zależne od dotacji i subwencji. Dochody własne są skorelowane z poziomem rozwoju gospodarczego, lecz poziom dochodów własnych tylko częściowo decyduje o względnej pozycji województw w kraju dla dochodów ogółem.

Dochody własne stanowiły główną część dochodów województwa (73,1%). Udział ten uległ zwiększeniu r/r o 8,0 p.proc. (w 2022 wzrost o 0,6 p.proc.) W Polsce udział dochodów własnych zmalał w 2023 r. z 56,9% do poziomu 56,4% (w 2022 r. wzrost o 1,3 p.proc.). W kraju występowało bardzo duże zróżnicowanie udziału dochodów własnych w dochodach ogółem – od 30,5% w województwie warmińsko-mazurskim do 86,1% w województwie mazowieckim. Ilustruje to poziom samodzielności finansowej województw – dużej w woj. mazowieckim oraz dolnośląskim (2. miejsce) oraz niewielkiej zwłaszcza w województwach: warmińsko-mazurskim, podlaskim i lubuskim.

Zwiększenie udziału dochodów własnych w dochodach ogółem w 2023 r. wynikało ze wzrostu dochodów własnych o 43,0% (w 2022 r. wzrost o 5,6%), przy wzroście w kraju wynoszącym 29,4% (w 2022 r. wzrost o 10,3%).

Dochody ogółem na 1 mieszkańca województwa dolnośląskiego sięgnęły w 2023 r. 740,02 zł (w 2022 r. – 578,86 zł), przy wartości 852,59 zł średnio w Polsce. Dochody własne województwa na 1 mieszkańca wyniosły 540,74 zł (w 2022 r. – 377,07 zł) wobec 480,83 zł średnio w kraju.

Kolejna część dochodów województwa w kwocie 383,9 mln zł pochodziła z dotacji wraz ze środkami uzyskanymi w ramach projektów europejskich. Ich udział w dochodach wyniósł 18,0% (w 2022 r. – 23,6%) i był mniejszy niż średnio w kraju (25,3%, w 2022 r. – 25,9%). Największy udział dotacji zanotowało województwo pomorskie (41,4%), a najmniejszy mazowieckie (11,0%) i dalej dolnośląskie.

W 2023 r. województwa lubelskie i dolnośląskie były jedynymi, w których dotacje europejskie stanowiły mniej niż połowę wartości dotacji ogółem (odpowiednio 36,7% i 39,0%, przy średniej w kraju równej 66,8%). Najwyższy poziom odnotowano w województwie kujawsko-pomorskim (82,9%).

Fundusze europejskie przeznaczane są w dużym stopniu na inwestycje. Województwo dolnośląskie było w tym przypadku wyjątkiem. Wartość wsparcia dla inwestycji województwa zmniejszyła się ze 131,5 mln zł w 2022 r. do 45,9 mln zł w 2023 r. (spadek o 65,1%). Udział środków europejskich przeznaczonych na dotacje inwestycyjne wyniósł 30,6% (w 2022 r. – 55,6%), przy 63,6% średnio w kraju (w 2022 r. – 56,2%). Największy udział – wynoszący 83,3% – odnotowano w województwie pomorskim.

Subwencja ogólna miała w 2023 r. udział 8,9% (w 2022 r. – 11,2%) w dochodach ogółem województwa dolnośląskiego i wyniosła 190,7 mln zł, natomiast średnia wartość w kraju wynosiła 18,3% (w 2022 r. – 17,3%). W słabiej rozwiniętych regionach jej udziały były największe. W województwie podlaskim odsetek ten wyniósł 40,5%, a w lubelskim i warmińsko-mazurskim po 40,1%. Najmniejsze znaczenie subwencja miała dla budżetów województw mazowieckiego (3,0%), wielkopolskiego (7,9%) i dolnośląskiego (8,9%).

Rozdział 2

Chapter 2

Wydatki jednostek samorządu terytorialnego

Expenditure of local government units

Wydatki ogółem budżetów JST w województwie dolnośląskim w 2023 r. wyniosły łącznie 29912,1 mln zł i były o 8,4% wyższe od zrealizowanych rok wcześniej (27598,5 mln zł). W skali kraju również nastąpił wzrost wydatków z 353852,8 mln zł do 384955,2 mln zł, tj. o 8,8%.

Tablica 7. Wydatki budżetów JST
Table 7. Expenditure of budgets of LGU

Wyszczególnienie Specification	2021	2022	2023	
	w mln zł in million PLN			2022 = 100
Ogółem Total	23945,7	27598,5	29912,1	108,4
Gminy Gminas	11958,3	14077,4	15026,9	106,7
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	8044,5	8854,3	9473,6	107,0
Powiaty Powiats	2622,8	3171,7	3568,0	112,5
Województwo Voivodship	1320,1	1495,1	1843,7	123,3

W 2023 r. wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim kształtowały się następująco:

- w gminach (bez miast na prawach powiatu) wyniosły ogółem 15026,9 mln zł (wzrost o 6,7% r/r), wydatki majątkowe liczyły 4268,5 mln zł (wzrost o 55,4% r/r), z czego wydatki inwestycyjne stanowiły 93,2% tej kwoty (3977,8 mln zł, wzrost o 53,2% r/r),
- w miastach na prawach powiatu wyniosły ogółem 9473,6 mln zł (wzrost o 7,0% r/r), wydatki majątkowe liczyły 1620,9 mln zł (wzrost o 3,0% r/r), z czego wydatki inwestycyjne stanowiły 86,1% tej kwoty (1396,4 mln zł, wzrost o 10,3% r/r),
- w powiatach wyniosły ogółem 3568,0 mln zł (wzrost o 12,5% r/r), wydatki majątkowe liczyły 629,1 mln zł (wzrost o 15,1% r/r), z czego wydatki inwestycyjne stanowiły 99,0% tej kwoty (623,0 mln zł, wzrost o 14,5% r/r),
- na poziomie wojewódzkim wyniosły ogółem 1843,7 mln zł (wzrost o 23,3% r/r), wydatki majątkowe liczyły 613,8 mln zł (wzrost o 24,9% r/r), z czego wydatki inwestycyjne stanowiły 80,7% tej kwoty (495,4 mln zł, wzrost o 26,0% r/r).

Analiza budżetów dolnośląskich JST w 2023 r. wykazała, iż w 127 jednostkach wystąpił wzrost wydatków ogółem (64,8%). W pozostałych 69 jednostkach (tj. 65 gminach i 4 powiatach) poziom wydatków r/r nie zwiększył się.

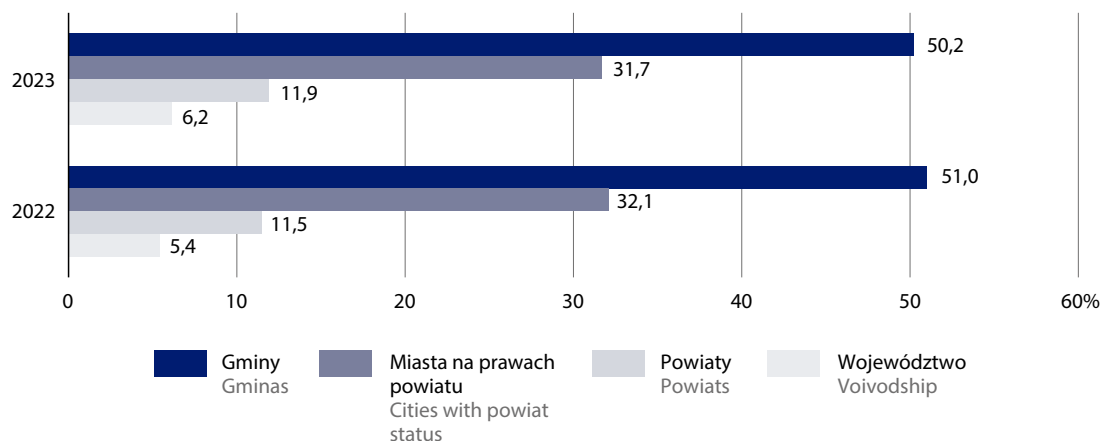
Tablica 8. Wydatki budżetów JST według kategorii
 Table 8. Expenditure of budgets of LGU by categories

Wyszczególnienie Specification	2021	2022	2023	
	w mln zł in million PLN			2022 = 100
Ogółem Total	23945,7	27598,5	29912,1	108,4
Wydatki bieżące Current expenditure	19996,8	22244,4	22779,8	102,4
Wydatki majątkowe Property expenditure	3948,9	5354,2	7132,3	133,2
w tym inwestycyjne of which investment	3507,1	4799,9	6492,6	135,3
Gminy Gminas	11958,3	14077,4	15026,9	106,7
Wydatki bieżące Current expenditure	9986,0	11331,0	10758,3	94,9
Wydatki majątkowe Property expenditure	1972,3	2746,4	4268,5	155,4
w tym inwestycyjne of which investment	1780,0	2596,5	3977,8	153,2
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	8044,5	8854,3	9473,6	107,0
Wydatki bieżące Current expenditure	6783,2	7284,7	7852,7	107,8
Wydatki majątkowe Property expenditure	1261,3	1569,7	1620,9	103,3
w tym inwestycyjne of which investment	1091,6	1266,3	1396,4	110,3
Powiaty Powiats	2622,8	3171,7	3568,0	112,5
Wydatki bieżące Current expenditure	2343,9	2625,1	2938,9	112,0
Wydatki majątkowe Property expenditure	278,9	546,7	629,1	115,1
w tym inwestycyjne of which investment	277,8	544,0	623,0	114,5
Województwo Voivodship	1320,1	1495,1	1843,7	123,3
Wydatki bieżące Current expenditure	883,6	1003,6	1229,9	122,5
Wydatki majątkowe Property expenditure	436,5	491,4	613,8	124,9
w tym inwestycyjne of which investment	357,8	393,1	495,4	126,0

Biorąc pod uwagę **strukturę wydatków** można zauważyć, iż w 2023 r. w woj. dolnośląskim udział gmin w wydatkach ogółem wynosił nieco ponad połowę (50,2%, rok wcześniej – 51,0%), następne pod względem wielkości były wydatki miast na prawach powiatu – 31,7% (spadek o 0,4 p.proc. r/r; 32,1%), kolejno wydatki powiatów – 11,9% (wzrost o 0,4 p.proc. r/r; 11,5%) oraz wydatki samorządowego województwa – 6,2% (wzrost o 0,8 p.proc. r/r; 5,4%).

Wykres 11. Struktura wydatków budżetów według form JST

Chart 11. Structure of expenditure of budgets by forms of LGU

Struktura wydatków JST województwa dolnośląskiego jest zbliżona do ogólnopolskiej. W 2023 r. w kraju udział wydatków gmin stanowił 47,0% (mniej o 3,2 p.proc. niż w woj. dolnośląskim), 32,6% w miastach na prawach powiatu (więcej o 0,9 p.proc.), 12,2% w powiatach (więcej o 0,3 p.proc.), zaś wydatki poniesione przez samorządy województw – 8,2% (więcej o 2,0 p.proc.).

Tablica 9. Wydatki budżetów JST na 1 mieszkańca

Table 9. Expenditure of budgets of LGU per capita

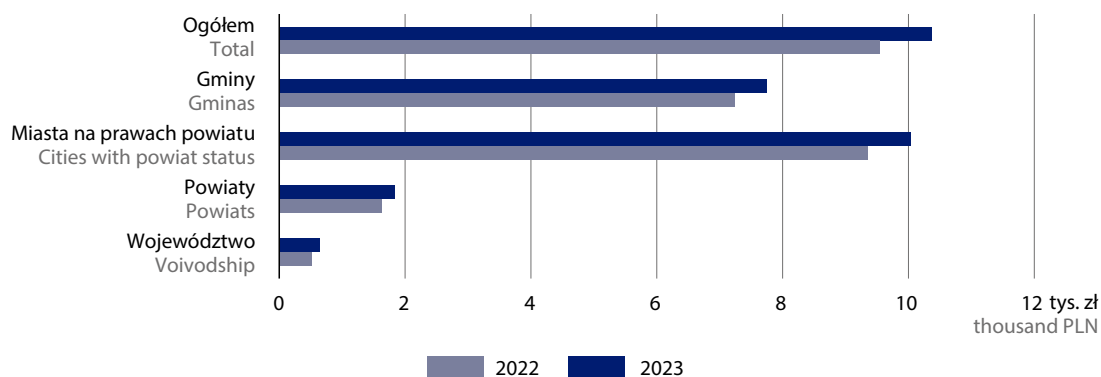
Wyszczególnienie Specification	2022	2023	
	w zł in PLN		2022 = 100
Ogółem Total	9542,83	10374,87	108,7
Gminy Gminas	7234,00	7746,13	107,1
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	9359,08	10043,96	107,3
Powiaty Powiats	1629,88	1839,25	112,8
Województwo Voivodship	516,96	639,47	123,7

Wzrost wydatków budżetów JST w województwie dolnośląskim był również widoczny w przeliczeniu **na 1 mieszkańca**. W 2023 r. największe wydatki per capita poniosły miasta na prawach powiatu (10043,96 zł) i było to o 7,3% więcej niż rok wcześniej (9359,08 zł). W przypadku gmin wskaźnik ten osiągnął wartość 7746,13 zł, tj. o 7,1% więcej r/r (7234,00 zł), w powiatach 1839,25 zł tj. o 12,8% więcej r/r (1629,88 zł), a w województwie 639,47 zł, tj. o 23,7% więcej r/r (516,96 zł).

W relacji do wartości wydatków budżetów JST na 1 mieszkańca w Polsce, 3 formy dolnośląskich JST zano-towały wartość poniżej średniej krajowej – województwo (mniej o 202,33 zł), miasta na prawach powiatu (mniej o 117,75 zł) oraz powiaty (mniej o 7,73 zł), zaś gminy w województwie dolnośląskim osiągnęły war-tość wyższą o 608,86 zł.

Wykres 12. Wydatki budżetów JST na 1 mieszkańca w 2023 r.

Chart 12. Expenditure of budgets of LGU per capita in 2023

Zróżnicowane zadania realizowane przez samorządy wpływają na wielkość odsetka **wydatków bieżących**. W 2023 r. na poziomie powiatów i miast na prawach powiatu struktura wydatków bieżących i inwestycyjnych była zbliżona, a odróżniała się struktura wydatków wojewódzkich oraz gminnych.

Bardzo ważnym zadaniem stojącym przed samorządem województwa jest wzmacnianie ponadlokalnych procesów rozwojowych regionu, w dużym stopniu dzięki dokonywaniu inwestycji infrastrukturalnych.

W woj. dolnośląskim na każdym szczeblu jednostek samorządu terytorialnego koszty poniesione na wydatki bieżące były ponad dwukrotnie większe od majątkowych inwestycyjnych. Największa dysproporcja wystąpiła w przypadku miast na prawach powiatu, w których kwota przeznaczona na wydatki bieżące była ponad pięciokrotnie większa. Spośród wydatków bieżących ogółem w 2023 r. największy odsetek – 47,2% stanowiły wydatki gmin, następnie miast na prawach powiatu – 34,5%, powiatów – 12,9% i województwa 5,4%. W przypadku wydatków inwestycyjnych poszczególne jednostki samorządu terytorialnego liczyły analogicznie: 61,3%, 21,5%, 9,6% i 7,6%. Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca w województwie dolnośląskim ogółem osiągnęły wartość 2251,94 zł.

Tablica 10. Wydatki budżetów JST według rodzajów

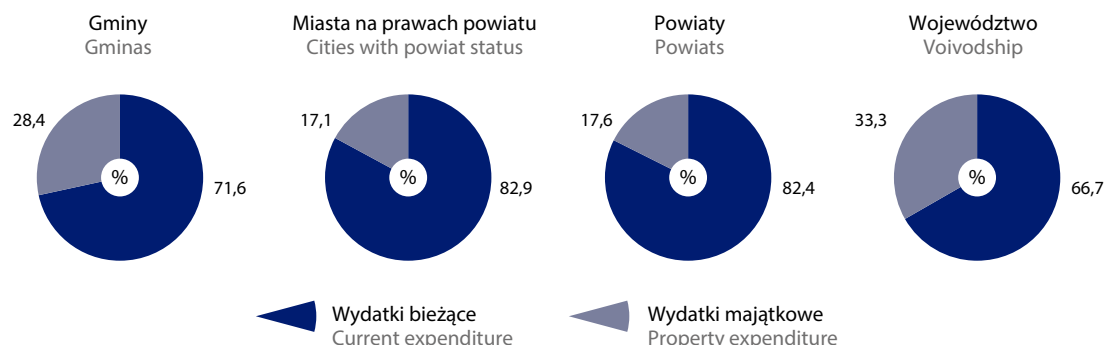
Table 10. Expenditure of budgets of LGU by type

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total			W tym Of which		
				bieżące current	majątkowe inwestycyjne property investment	
	w mln zł in million PLN	2022 = 100	na 1 mieszkańca w zł per capita in PLN	w mln zł in million PLN		na 1 mieszkańca w zł per capita in PLN
Ogółem Total	29912,1	108,4	10374,87	22779,8	6492,6	2251,94
Gminy Gminas	15026,9	106,7	7746,13	10758,3	3977,8	2050,50
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	9473,6	107,0	10043,96	7852,7	1396,4	1480,48
Powiaty Powiats	3568,0	112,5	1839,25	2938,9	623,0	321,15
Województwo Voivodship	1843,7	123,3	639,47	1229,9	495,4	171,83

Zestawiając wartość wydatków bieżących z wydatkami majątkowymi ogółem, widoczna jest znaczna przewaga wydatków bieżących na każdym poziomie JST. W 2023 r. w województwie dolnośląskim największy udział tych wydatków odnotowano w miastach na prawach powiatu – 82,9% (7852,7 mln zł), zaś nieco mniejszy w powiatach – 82,4% (2938,9 mln zł). W gminach wydatki bieżące liczyły 71,6% (10758,3 mln zł), a najmniejszy udział stanowiły w województwie samorządowym – 66,7% (1229,9 mln zł). Odsetki te były zbliżone do wartości osiągniętych w kraju ogółem, największa różnica – więcej o 5,6 p.proc. w relacji do wartości w Polsce wystąpiła w powiatach.

Wykres 13. Struktura wydatków budżetów JST według rodzajów

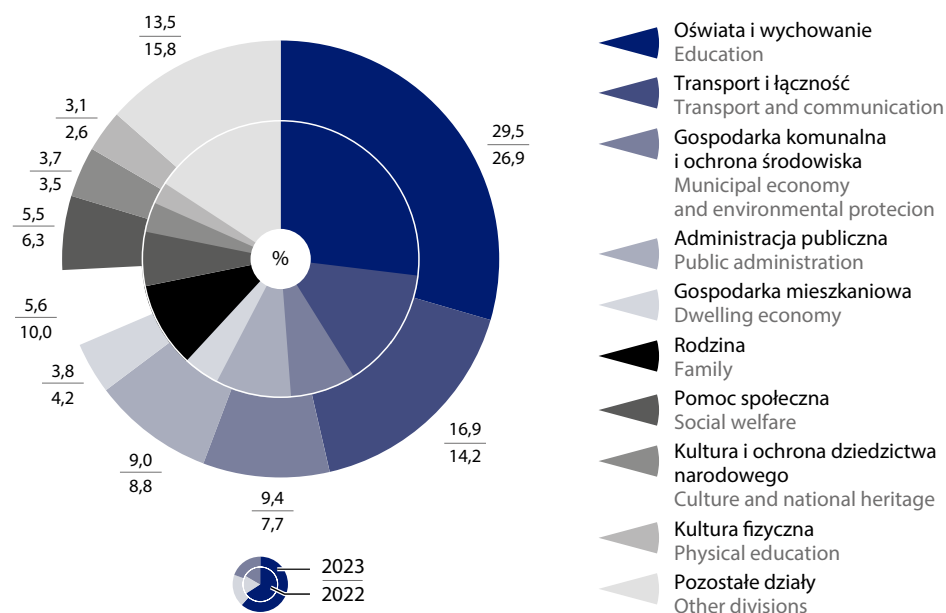
Chart 13. Structure of expenditure of budgets of LGU by type

W 2023 r., biorąc pod uwagę wszystkie szczeble jednostek terytorialnych, w województwie dolnośląskim ponad 25% całkowitych wydatków samorządów było kierowane na dział oświata i wychowanie (29,5%, w 2022 r. – 26,9%), natomiast w kraju ogółem całkowite wydatki na ten dział stanowiły 30,0%. Drugim działem pod względem wielkości wydatków był transport i łączność – 16,9% (w 2022 r. – 14,2%), zaś trzecim gospodarka komunalna i ochrona środowiska – 9,4% (w 2022 r. – 7,7%), następnie administracja publiczna – 9,0%, rodzina – 5,6%, pomoc społeczna – 5,5%, gospodarka mieszkaniowa – 3,8%, kultura i ochrona dziedzictwa narodowego – 3,7% i kultura fizyczna – 3,1%. Na pozostałe działy przeznaczono 13,5% wydatków budżetowych. W relacji do 2022 r. w woj. dolnośląskim nastąpił spadek odsetka wydatków na dział rodzina (o 4,4 p.proc.).

Wykres 14. Wydatki budżetów JST według działów

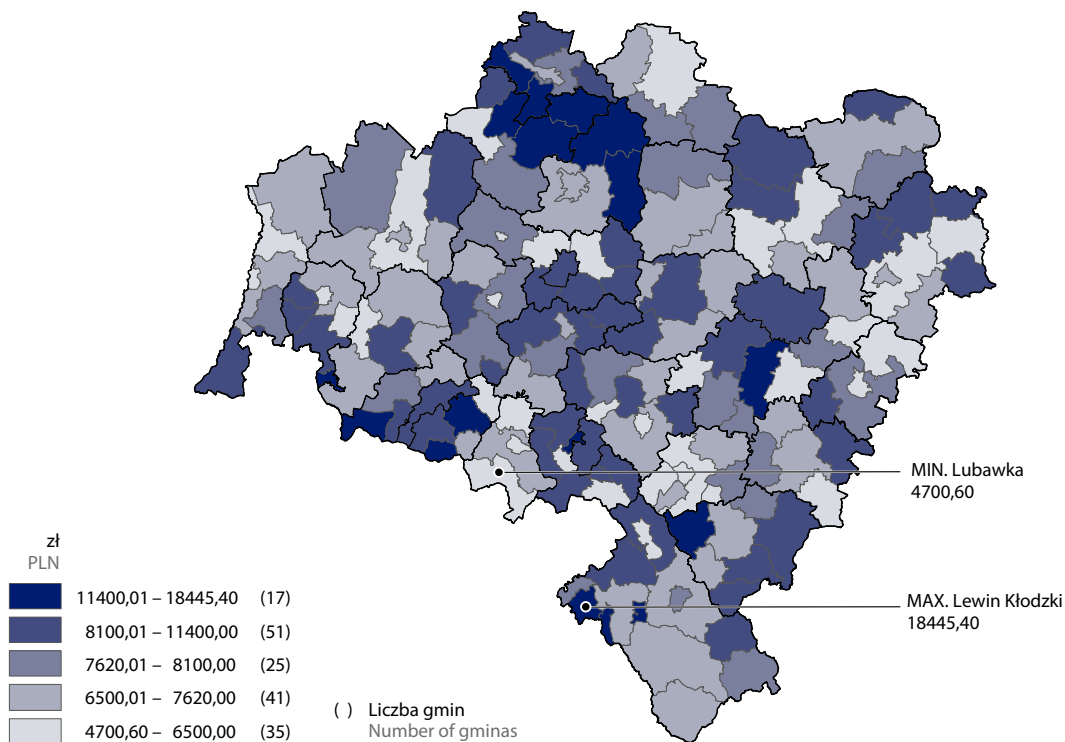
Chart 14. Expenditure of budgets of LGU by divisions

W 2023 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca gminy łącznie z miastami na prawach powiatu wydały średnio 8497,86 zł (w 2022 r. – 7929,17 zł). Średnia wartość w kraju była o 370,58 zł mniejsza. W 2023 r. najwyższe wydatki na 1 mieszkańca poniosła gmina Lewin Kłodzki z kwotą 18445,40 zł i były one o 92,2% większe niż w 2022 r. Gmina Ścinawa charakteryzowała się również wysokimi wydatkami – 17175,79 zł na 1 mieszkańca (2. lokata) i był to wzrost o 46,1% w relacji r/r (w 2022 r. – 11756,31 zł), podobnie gminy Polkowice i Żukowice (odpowiednio 15698,09 zł i 15686,59 zł). Gmina Polanica-Zdrój zanotowała wzrost o 69,4% w relacji r/r do wartości 15548,12 zł, 5. Lokata (w 2022 r. – 9177,63 zł). W województwie dolnośląskim 68 JST osiągnęło wartość wskaźnika powyżej średniej krajowej, w tym 50,0% stanowiły gminy wiejskie. Najniższe wydatki na 1 mieszkańca w 2023 r. zanotowano w gminie Lubawka – 4700,60 zł (w 2022 r. – 5499,13 zł), tj. mniej o 14,5% w relacji r/r.

Mapa 4. Wydatki ogółem budżetów gmin^a na 1 mieszkańca w 2023 r.

Map 4. Total expenditure of gminas' budgets^a per capita in 2023

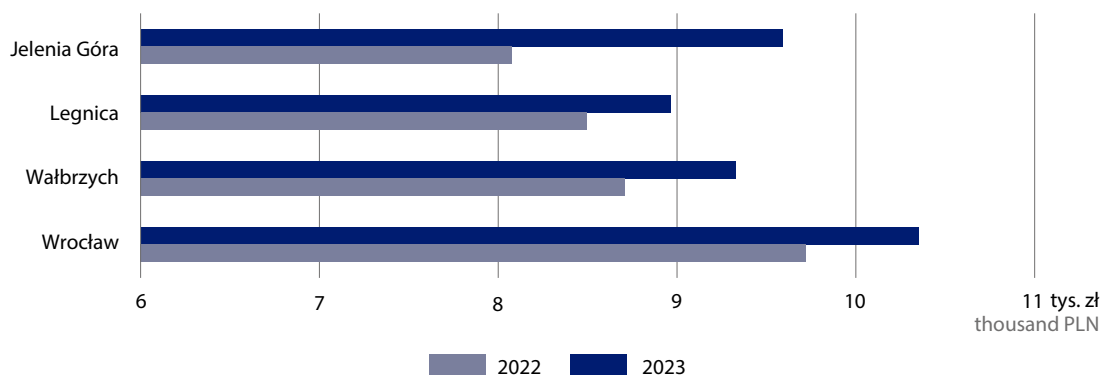

^a Wydatki dla miast na prawach powiatu obejmują środki otrzymywane w ramach części gminnej i powiatowej.
^a Total expenditure for cities with powiat status include funds received under the gmina and powiat parts.

Miasta na prawach powiatu zanotowały wzrost wydatków budżetów na 1 mieszkańca, przy czym był on mniejszy niż w województwie i w powiatach, ale większy niż w gminach. W 2022 r. Jelenia Góra, Legnica i Wałbrzych osiągnęły wartość tego wskaźnika poniżej 9 tys. zł, tą wartość przekroczył tylko Wrocław (9723,35 zł). W 2023 r. wydatki budżetu Jeleniej Góry na 1 mieszkańca osiągnęły wzrost r/r o 18,8% dając kwotę 9589,86 zł, w Wałbrzychu zwiększyły się r/r o 7,1% przyjmując wartość 9328,15 zł, we Wrocławiu odnotowano wzrost r/r o 6,4% przyjmując kwotę 10350,12 zł, a w Legnicy zwiększyły się r/r o 5,6% i osiągnęły wartość 8965,96 zł.

Wykres 15. Wydatki budżetów miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca

Chart 15. Expenditure of budgets of cities with powiat status per capita

W woj. dolnośląskim w 2023 r. wydatki poniesione na dział oświata i wychowanie w 51,7% pochodziły z budżetów gmin, w 34,4% z miast na prawach powiatu, 13,0% z powiatów oraz 0,9% z województwa. Gminy wraz z miastami na prawach powiatu odpowiadają za główne rodzaje zadań samorządowych, gdyż gmina jest podstawowym elementem ustroju samorządowego w Polsce. Potwierdza to proporcja wydatków zrealizowanych przez województwa, powiaty, miasta na prawach powiatu i gminy. Niespełna 1/5 ogólnych wydatków samorządowych w ujęciu łącznym zrealizowały powiaty i samorządowe województwo. Udział powiatów wynosił 11,9%, a województwa 6,2%.

W województwie samorządowym, podobnie jak we wcześniejszych latach, największy udział w wydatkach stanowiły następujące działy budżetowe: transport i łączność (16,4% w wydatkach samorządów na ten cel), kultura i ochrona dziedzictwa narodowego (11,1%) oraz administracja publiczna (9,1%). W pozostałych działach budżetowych udział wydatków samorządu wojewódzkiego w ogólnych wydatkach nie przekraczał 1,2%.

Powiaty ponownie najsilniej zaznaczyły swoją rolę w zadaniach związanych z: pomocą społeczną (23,9%), administracją publiczną (15,4%) oraz rodziną (13,3%).

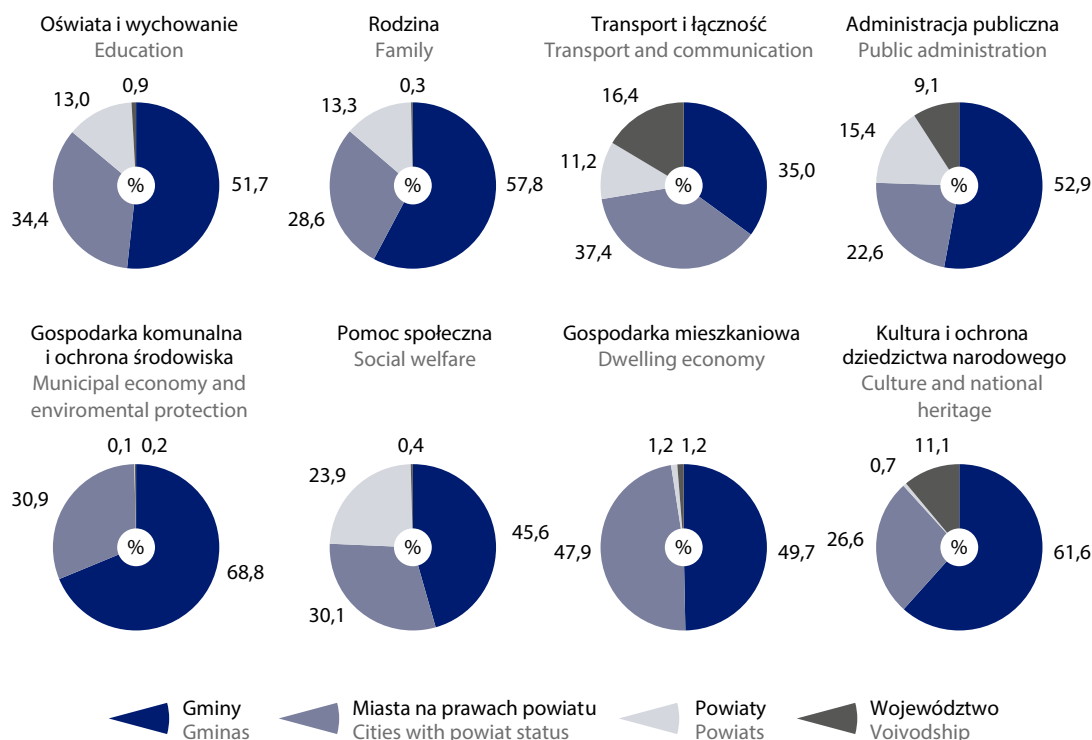
W działach gospodarka mieszkaniowa oraz gospodarka komunalna i ochrona środowiska, gminy i miasta na prawach powiatu zrealizowały odpowiednio 97,6% i 99,7% całości wydatków w regionie. Wydatki na gospodarkę mieszkaniową były nieznacznie większe w 165 gminach (49,7%) niż w 4 miastach na prawach powiatu (47,9%), zaś w przypadku gospodarki komunalnej i ochrony środowiska, różnica była bardziej widoczna (68,8% do 30,9%).

Jedynym działem, w którym wydatki miast na prawach powiatu były największe spośród wszystkich JST, był transport i łączność (37,4%).

Największy wzrost wydatków r/r dotyczył działu oświata i wychowanie, zaś największa redukcja obejmowała dział rodzina i wystąpiła w 3 formach samorządów (poza powiatami).

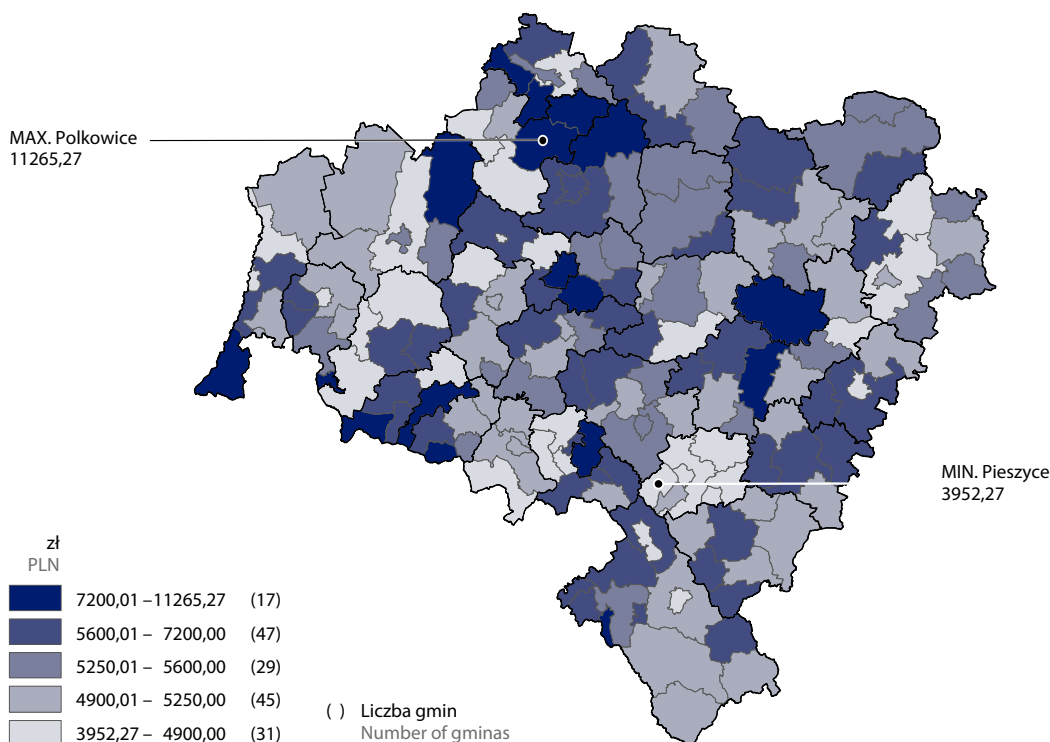
Wykres 16. Struktura wydatków budżetowych w głównych działach według form JST w 2023 r.

Chart 16. Structure of budget expenditure in main divisions by forms of LGU in 2023

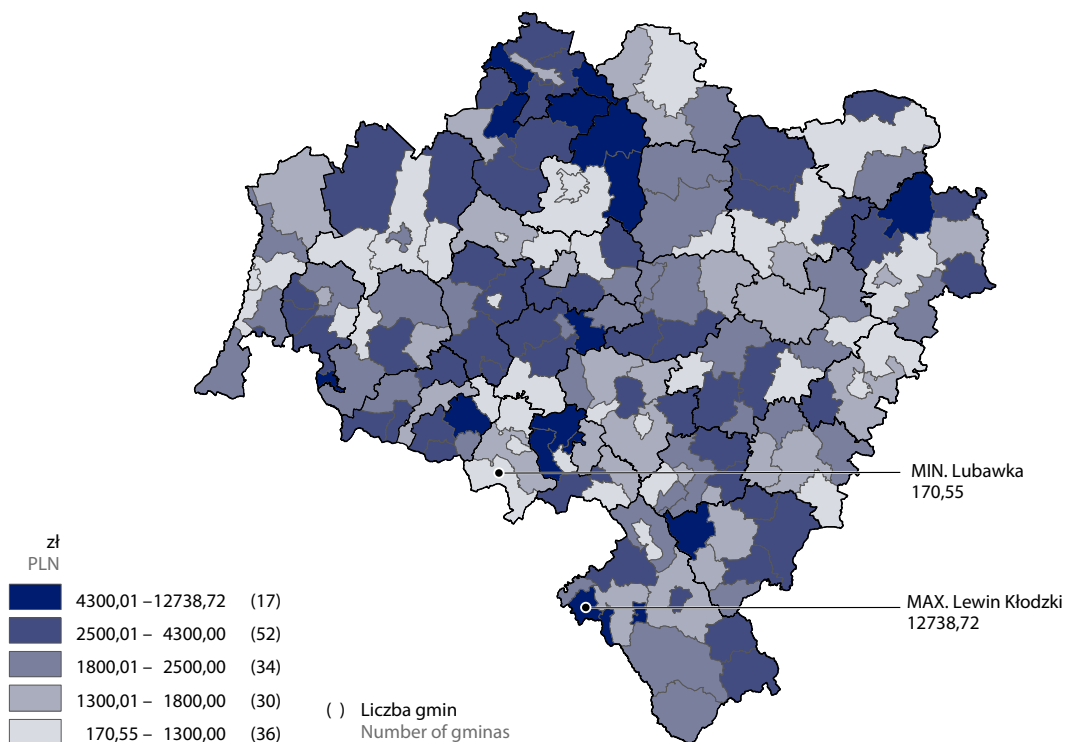
Biorąc pod uwagę wartość wydatków bieżących wszystkich JST, zarówno w województwie dolnośląskim, jak i w kraju, w relacji r/r, zanotowano wzrost o odpowiednio 2,4% i 1,0%. W województwie, w powiatach i w miastach na prawach powiatu odnotowano zwiększenie wydatków bieżących odpowiednio o: 22,5%, 12,0% i 7,8%, zaś w gminach wystąpił spadek o 5,1%. Taka tendencja była również widoczna w skali całego kraju, wydatki bieżące województw wzrosły o 24,0%, powiatów o 11,5%, miast na prawach powiatu o 6,0%, a w gminach zmniejszyły się o 7,3%. Średnie wydatki bieżące na 1 Dolnoślązaka ukształtowały się na poziomie 6455,15 zł i był to wzrost o 0,3% w relacji r/r (6436,79 zł). Przewaga średniej wojewódzkiej nad krajową wyniosła 3,0% (6266,40 zł).

Najwyższe wydatki bieżące per capita odnotowały gminy: Polkowice (11265,27 zł), Rudna (11144,31 zł), Szklarska Poręba (11135,79 zł), Świeradów-Zdrój (10365,07 zł) oraz Karpacz (10335,75 zł). Rok wcześniej gminy te zajmowały odpowiednio lokaty: 4., 3., 2., 5. oraz 1. Zarówno w 2023 jak i 2022 r. tych 5 gmin było jedynymi JST, w których wartość wydatków bieżących per capita przekroczyła wartość 10 tys. zł. 28 JST w województwie dolnośląskim osiągnęło wartość wskaźnika powyżej średniej krajowej, w tym 50,0% stanowiły gminy wiejskie. Najniższe wydatki bieżące per capita odnotowano w gminie Pieszyce (3952,27 zł) i była to jedyna jednostka samorządu terytorialnego, dla której wartość wskaźnika wyniosła poniżej 4000 zł.

Mapa 5. Wydatki bieżące budżetów gmin^a na 1 mieszkańca w 2023 r.Map 5. Current expenditure of gminas' budgets^a per capita in 2023

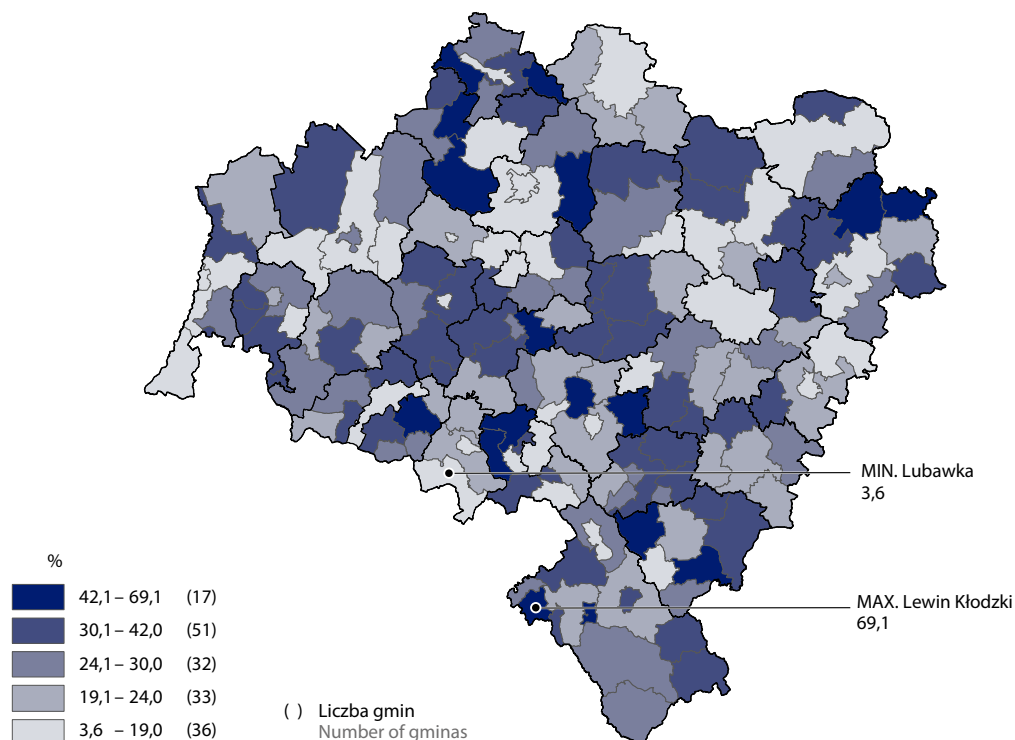
a Wydatki dla miast na prawach powiatu obejmują środki otrzymywane w ramach części gminnej i powiatowej.
a Total expenditure for cities with powiat status include funds received under the gmina and powiat parts.

W 2023 r. **wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca** dokonane łącznie przez dolnośląskie gminy i miasta na prawach powiatu były o 7,4% wyższe niż średnio w kraju. Największe inwestycje realizowały jednostki znajdujące się w czołówce pod względem wydatków ogółem, gdyż inwestycje są czynnikiem znacznie różnicującym ogólny poziom wydatków gmin. Wskaźnik wydatków inwestycyjnych budżetów gmin na 1 mieszkańca był najwyższy w gminach: Lewin Kłodzki (12738,72 zł), Ścinawa (11696,66 zł), Polanica-Zdrój (9040,69 zł), Żukowice (8275,80 zł) oraz Stoszowice (7787,03 zł). Rok wcześniej gminy te zajmowały odpowiednio lokaty: 12., 1., 20., 8. oraz 27. W 2023 r. 8 gmin osiągnęło wartość wydatków inwestycyjnych per capita przekraczającą 6 tys. zł, podczas gdy w 2022 r. żadna JST w województwie dolnośląskim nie osiągnęła takiego wyniku. 63 JST osiągnęły wartość wskaźnika poniżej średniej krajowej, w tym miasta na prawach powiatu tj. Legnica (1629,97 zł), Wałbrzych (1556,40 zł), Wrocław (1452,33 zł) i Jelenia Góra (1446,85 zł). Najniższe wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca odnotowano w gminie Lubawka (170,55 zł).

Mapa 6. Wydatki inwestycyjne budżetów gmin^a na 1 mieszkańca w 2023 r.Map 6. Investment expenditures of gminas' budgets^a per capita in 2023

^a Wydatki dla miast na prawach powiatu obejmują środki otrzymywane w ramach części gminnej i powiatowej.
^a Total expenditure for cities with powiat status include funds received under the gmina and powiat parts.

W 2023 r. udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w woj. dolnośląskim wahał się od 3,6% w gminie Lubawka (w 2022 r. również najniższa wartość w województwie – 3,3%) do 69,1% w gminie Lewin Kłodzki (w 2022 r. – 35,7%). Średnio w województwie dolnośląskim JST na poziomie gmin i miast na prawach powiatu przeznaczały 21,9% wydatków na cele inwestycyjne i był to odsetek o 0,5 p.proc. większy niż w kraju ogółem (21,4%). Najwyższy udział tych wydatków odnotowano w gminach: 1. Lewin Kłodzki (69,1%), 2. Ścinawa (68,1%), 3. Stare Bogaczowice (59,7%), 4. Stoszowice (59,0%) oraz 5. Radwanice (58,2%). W 2022 r. gminy te JST zajmowały odpowiednio miejsca: 10., 1., 6., 19. oraz 2. W 2022 r. w żadnej z gmin udział wydatków na cele inwestycyjne w wydatkach ogółem nie przekroczył 50,0% (Ścinawa z najwyższym odsetkiem osiągnęła wartość 49,2%), zaś w 2023 r. było 9 takich JST. W 52 jednostkach samorządu terytorialnego udział wydatków inwestycyjnych był poniżej średniej krajowej, w tym w miastach na prawach powiatu tj. Legnicy (18,2%), Wałbrzychu (16,7%), Jeleniej Górze (15,1%) i Wrocławiu (14,0%). Gmina Lubawka oraz gmina miejska Świdnica (9,0%) były jedynymi JST, w których udział wydatków inwestycyjnych nie przekroczył 10,0% (w 2022 r. – 22 JST).

Mapa 7. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem^aMap 7. Share of investment expenditure in total expenditure^a

^a Wydatki dla miast na prawach powiatu obejmują środki otrzymywane w ramach części gminnej i powiatowej.
^a Total expenditure for cities with powiat status include funds received under the gmina and powiat parts.

Wśród wydatków budżetowych, w 2023 r. w województwie dolnośląskim zanotowano znaczny spadek wydatków na cele społeczne (o 36,0% w relacji r/r), podobnie jak w kraju ogółem (mniej o 36,4%). Najbardziej zmniejszone w porównaniu z rokiem wcześniejszym zostały wydatki na główne cele społeczne w gminach, zarówno w województwie, jak i w kraju (odpowiednio o 48,1% oraz o 49,2%). W miastach na prawach powiatu w 2022 r. nastąpił w skali roku nieznaczny spadek wydatków ukierunkowanych na cele społeczne (o 7,4%), a w 2023 r. spadek ten wynosił 31,7%. Powiaty jako jedyne z JST od kilku lat utrzymują stały wzrost wartości wydatków (w 2022 r. o 8,8%, w 2023 r. o 19,4%), zaś w województwie wystąpił spadek o 9,7%. Biorąc pod uwagę miasta na prawach powiatu, powiaty oraz województwa w kraju ogółem, w relacji do roku 2022 r. zanotowano odpowiednio: spadek o 27,0% oraz wzrost o 15,6% i o 5,4% wartości wydatków przeznaczonych na cele społeczne. W województwie dolnośląskim w 2023 r. 12,7% wydatków było przeznaczonych na główne cele społeczne i był to spadek o 8,8 p.proc. w relacji r/r.

Tablica 11. Wydatki budżetów samorządowych na główne cele społeczne^aTable 11. Expenditure of local government budgets for the main social purposes^a

Wyszczególnienie Specification	2021	2022	2023	
	w tys. zł in thousand PLN			2022 = 100
Ogółem Total	5767716,6	5946062,1	3805485,2	64,0
Gminy Gminas	3381363,9	3631621,1	1883899,7	51,9
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	1738629,7	1609512,3	1099783,8	68,3
Powiaty Powiats	585028,0	636440,8	759979,3	119,4
Województwo Voivodship	62695,0	68487,9	61822,5	90,3

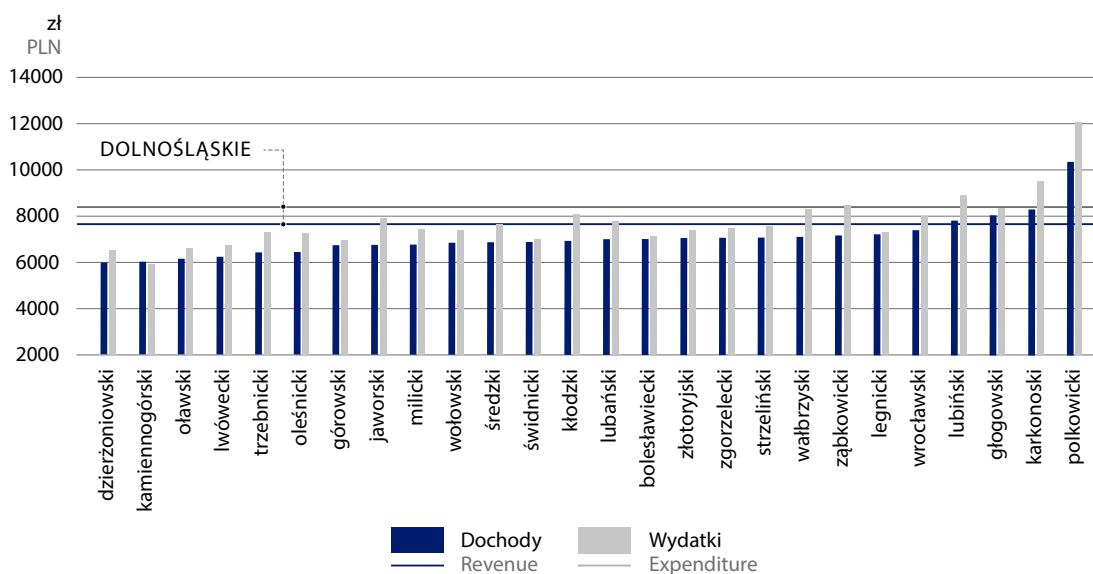
a Działy: 852 – pomoc społeczna, 853 – pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej, 855 – rodzina.

a Divisions: 852 – social assistance, 853 – other tasks in sphere of social policy, 855 – family.

Wskaźniki dochodów i wydatków budżetów gmin na 1 mieszkańca w przekroju powiatów wskazują, że w większości powiatów w województwie dolnośląskim wartość wydatków jest większa od wartości dochodów. W 2023 r. tylko w gminach powiatu kamiennogórskiego dochody na 1 mieszkańca były większe niż wydatki (o 1,3%), podczas gdy w 2022 r. były 4 takie powiaty: polkowicki (8,7%), bolesławiecki (4,3%), kłodzki (2,7%) i milicki (0,2%). Największe wydatki budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2023 r. odnotowano w powiatach: polkowickim, karkonoskim, lubińskim i te jednostki znalazły się również wśród 5 powiatów o największych dochodach na 1 mieszkańca (1., 2. i 4. lokata). Najwyższy stosunek wydatków do dochodów budżetów gmin na 1 mieszkańca był w powiatach: ząbkowickim (o 18,1%), jaworskim (o 17,3%) i wałbrzyskim (o 16,5%).

Wykres 17. Dochody i wydatki budżetów gmin na 1 mieszkańca według powiatów w 2023 r.

Chart 17. Revenue and expenditure of gminas' budgets per capita by powiats in 2023

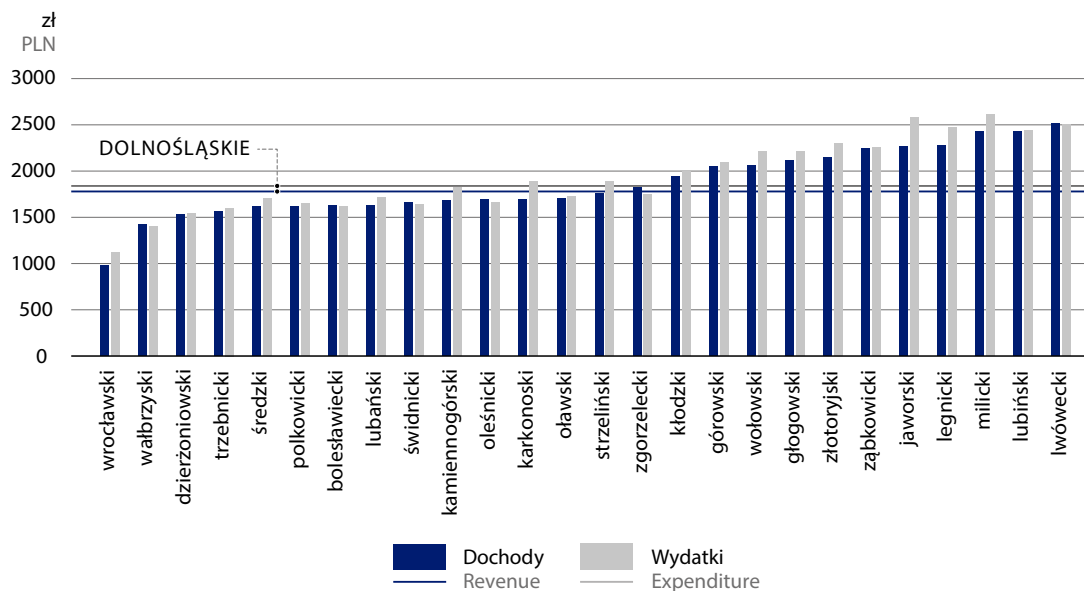

W województwie dolnośląskim w większości budżetów powiatów wydatki na 1 mieszkańca były wyższe niż dochody, jedynie w 6 powiatach dochody przeważały nad wydatkami (zgorzelecki, oleśnicki, świdnicki,

wałbrzyski, lwówecki i bolesławiecki), jednak w żadnym z nich różnica nie była większa niż 5,0%. Powiat milicki charakteryzował się najwyższą wartością wskaźnika wydatków budżetów powiatów na 1 mieszkańca – 2612,54 zł (o 7,1% więcej niż dochodów *per capita*), następnie powiaty: jaworski, lwówecki, legnicki i lubiński (odpowiednio: 2575,70 zł, 2499,48 zł, 2469,75 zł oraz 2439,08 zł). Jednocześnie w każdym z tych 5 powiatów dochody na 1 mieszkańca były jednymi z najwyższych w województwie.

Wykres 18. Dochody i wydatki budżetów powiatów na 1 mieszkańca w 2023 r.

Chart 18. Revenue and expenditure of powiats' budgets per capita in 2023

Rozdział 3

Chapter 3

Wyniki finansowe oraz zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego

Financial results and debt of local government units

Wynik finansowy za 2023 r. dla jednostek samorządu terytorialnego ogółem był ujemny, wydatki budżetowe przewyższały dochody budżetowe. Deficyt budżetowy odnotowano dla gmin, powiatów oraz miast na prawach powiatu, dodatni wynik finansowy był jedynie w województwie samorządowym. W 2023 r. ponad 87% jednostek samorządu terytorialnego zanotowało deficyt budżetowy, a w blisko 13% osiągnięto nadwyżkę budżetową.

Tablica 12. Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów JST
Table 12. Revenue, expenditure and financial result of budgets of LGU

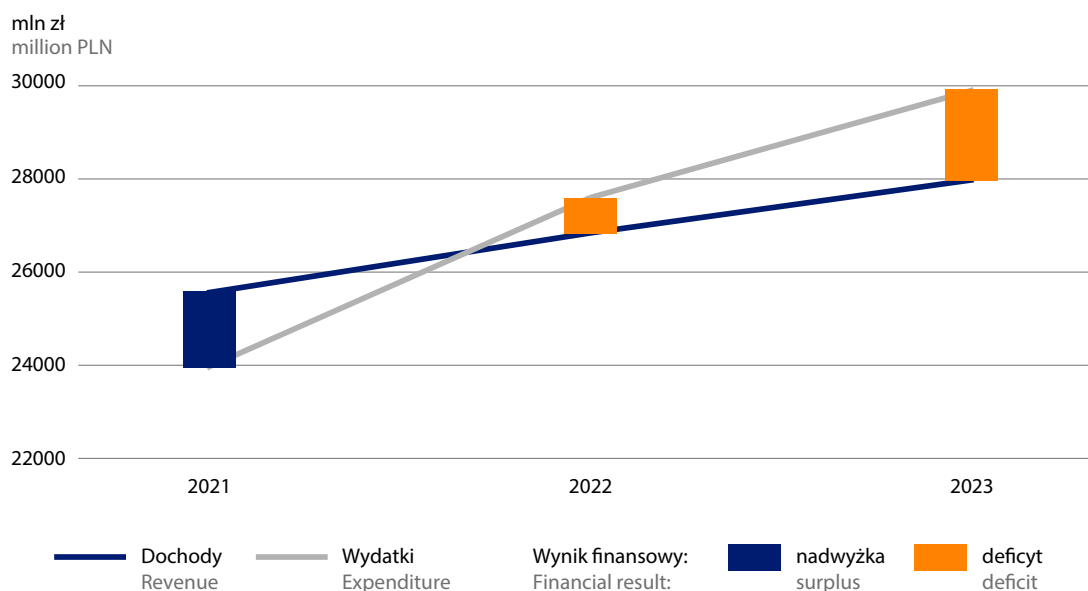
Wyszczególnienie Specification	2021	2022	2023	
	w mln zł in million PLN		2022 = 100	
Dochody Revenue				
Ogółem Total	25553,2	26841,1	27985,1	104,3
Gminy Gminas	12858,2	13666,9	13738,6	100,5
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	8317,7	8333,2	8660,9	103,9
Powiaty Powiats	2775,7	3166,9	3452,1	109,0
Województwo Voivodship	1601,6	1674,1	2133,6	127,4
Wydatki Expenditure				
Ogółem Total	23945,7	27598,5	29912,1	108,4
Gminy Gminas	11958,3	14077,4	15026,9	106,7
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	8044,5	8854,3	9473,6	107,0
Powiaty Powiats	2622,8	3171,7	3568,0	112,5
Województwo Voivodship	1320,1	1495,1	1843,7	123,3
Wynik finansowy Financial result				
Ogółem Total	1607,5	-757,4	-1927,0	.
Gminy Gminas	899,9	-410,5	-1288,3	.
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	273,2	-521,1	-812,7	.
Powiaty Powiats	152,9	-4,8	-115,9	.
Województwo Voivodship	281,5	179,0	289,9	.

Wystąpienie w 2023 r. budżetów z deficytem w większości dolnośląskich samorządów spowodowane było faktem uzyskania po raz pierwszy od wielu lat dochodów bieżących na poziomie niższym niż w roku poprzednim, m.in. z uwagi na niższe wpływy z tytułu udziału w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa (PIT i CIT) oraz mniejsze transfery zewnętrzne, m.in. w postaci dotacji bieżących na zadania zlecone (w tym z Funduszu Przeciwdziałania COVID-19 i z Funduszu Pomocy). Pomimo wyraźnego wzrostu dochodów majątkowych, w tym dotacji i środków na inwestycje i zakupy inwestycyjne przekazanych do JST w ramach Rządowego Programu Inwestycji Strategicznych: Polski Ład oraz z subwencji ogólnej (wynik przekazania w 2023 r. jednorazowo z budżetu państwa do samorządów środków z podziału dodatkowej kwoty rezerwy ogólnej w celu wsparcia realizacji zadań) nie zbilansowały one ubytku w dochodach bieżących oraz zwiększonych wydatków, w szczególności o charakterze majątkowym⁶.

W 2023 r. łącznie wszystkie jednostki samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim wykazywały deficyt budżetowy wynoszący – 1927,0 mln zł. Rok wcześniej występował deficyt na poziomie – 757,4 mln zł, a w 2021 r. nadwyżka wynosząca 1607,5 mln zł. Największy deficyt dotyczył budżetów gmin, gdzie osiągnął wartość – 1288,3 mln zł (w 2022 r. deficyt wyniósł 410,5 mln zł) oraz budżetów miast na prawach powiatu – 812,7 mln zł (w 2022 r. zanotowano deficyt na poziomie 521,1 mln zł). Dynamika wzrostu wydatków JST w woj. dolnośląskim ogółem wyniosła 108,4 podczas gdy dynamika wzrostu dochodów wszystkich JST stanowiła – 104,3, natomiast w 2022 r. wynosiła odpowiednio 115,3 oraz 105,0.

Wykres 19. Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów JST

Chart 19. Revenue, expenditure and financial result of LGU budgets

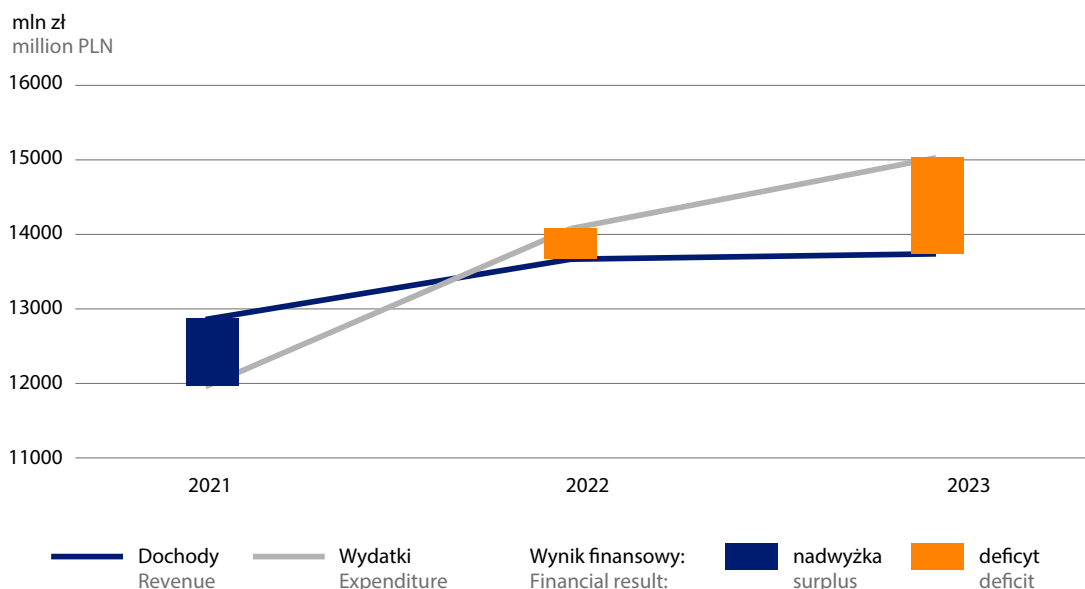
W roku budżetowym 2023 w porównaniu do 2022 r. wzrost wydatków wyprzedził wzrost dochodów ogółem (o 4,1 p.proc.). Biorąc pod uwagę poszczególne szczeble jednostek samorządu terytorialnego zaobserwowano szybsze tempo wzrostu wydatków niż dochodów w budżetach: gmin (o 6,2 p.proc.), powiatów (o 3,5 p.proc.) oraz miast na prawach powiatu (o 3,1 p.proc.). Odwrotna sytuacja, czyli dynamika wzrostu dochodów wyższa od dynamiki wzrostu kosztów, wystąpiła w przypadku województwa samorządowego (o 4,1 p.proc.).

W 2023 r. deficyt budżetowy (określony ujemną różnicą dochodów i wydatków ogółem) uzyskało 20 powiatów (łącznie w wysokości 130,8 mln zł), 4 miasta na prawach powiatu (812,7 mln zł) i 146 gmin

⁶ Wykonanie budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa dolnośląskiego za 2023 rok, Regionalna Izba Obrachunkowa we Wrocławiu, [2 \(rio.gov.pl\)](https://rio.gov.pl) [04.09.2024 r.]

(1394,7 mln zł), natomiast nadwyżkę budżetową (określoną dodatnią różnicą dochodów i wydatków ogółem) uzyskało 6 powiatów (łącznie w wysokości 14,9 mln zł) oraz 19 gmin (106,4 mln zł).

Wykres 20. Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów gmin
Chart 20. Revenue, expenditure and financial result of gminas' budgets

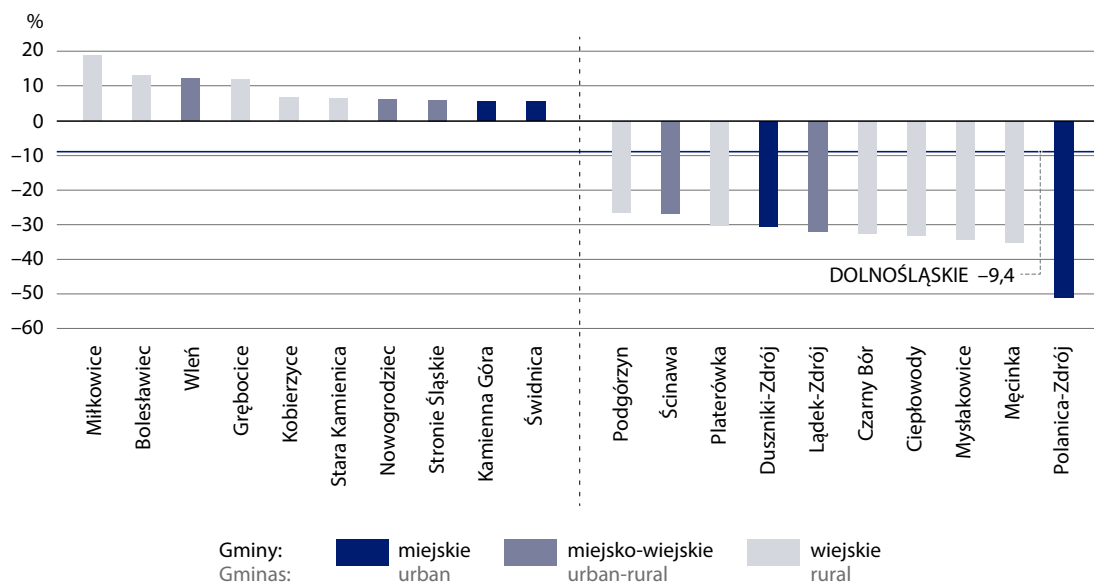
Spośród 165 gmin w województwie dolnośląskim 146 odznaczało się deficytem budżetowym, w tym największy deficyt zanotowano w gminach: Polkowice – 73,9 mln zł, następnie Lubin (gmina miejska) – 49,2 mln zł oraz Długołęka – 46,5 mln zł. Z kolei do gmin o najwyższej względnej przewadze wydatków nad dochodami należały: Polanica-Zdrój – o 51,2%, Męcinka – o 35,2% i Mysłakowice – o 34,3%.

W 19 gminach województwa dolnośląskiego (11,5% gmin) łączna kwota dochodów przewyższała poniesione wydatki, tj. wynik finansowy w tych gminach kształtował się na dodatnim poziomie i wyniósł razem 106,4 mln zł. Największa nadwyżka wystąpiła w gminie Kobierzyce – 22,8 mln zł, kolejno w gminie miejskiej Świdnica – 20,1 mln zł oraz w gminie wiejskiej Bolesławiec – 11,8 mln zł.

W ujęciu względnym 4 gminy osiągnęły wskaźniki nadwyżki budżetowej wyższe niż średnia dla województwa dolnośląskiego wynosząca 9,4%. Największe nadwyżki budżetowe wykazały gminy: Miłkowice (dochody budżetowe były o 19,1% wyższe niż wydatki budżetowe), wiejska Bolesławiec (13,1%) oraz Wleń (12,4%). Wskaźniki mieszczące się w przedziale od 5,7% do 6,8% dochodów osiągnęły gminy: Kobierzyce, Stara Kamienica, Nowogrodziec, Stronie Śląskie oraz Kamienna Góra (gmina miejska).

Wykres 21. Gminy o największej nadwyżce budżetowej i największym deficycie w relacji do dochodów w 2023 r.

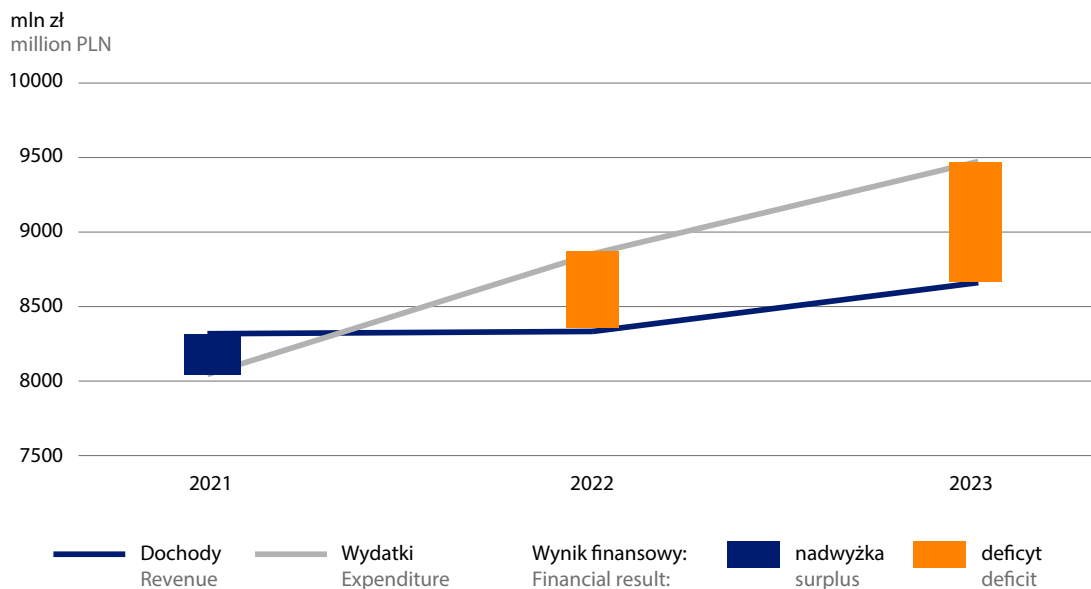
Chart 21. Gminas with the largest budget surplus and the largest deficit in relation to total revenue in 2023

Spośród miast na prawach powiatu Wrocław charakteryzował się największym deficytem budżetowym (598,7 mln zł), a w pozostałych trzech miastach osiągnął on wartości na poziomie: w Wałbrzychu – 108,4 mln zł, w Jeleniej Górze – 94,6 mln zł i w Legnicy – 11,0 mln zł. Wydatki przewyższyły dochody w ujęciu względnym odpowiednio o: 9,4%, 13,0%, 15,0% i 1,3%.

Wykres 22. Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów miast na prawach powiatu

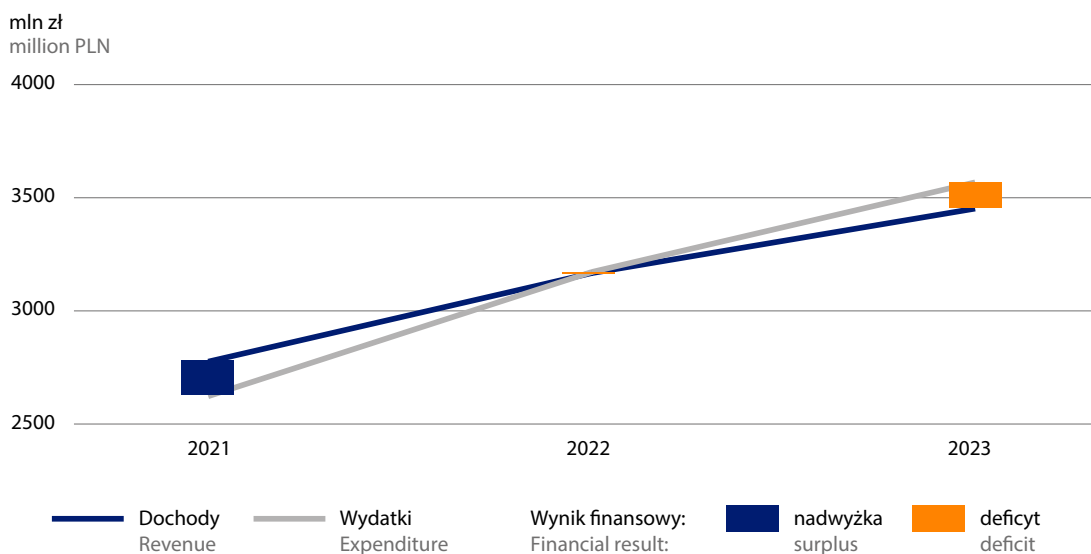
Chart 22. Revenue, expenditure and financial result of budgets of cities with powiat status

Powiaty województwa dolnośląskiego zamknęły rok 2023 uzyskując deficyt budżetowy wynoszący 115,9 mln zł. W 2022 r. wyniki finansowe powiatów wynosiły minus 4,8 mln zł, a w 2021 r. nadwyżkę 152,9 mln zł.

Wykres 23. Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów powiatów

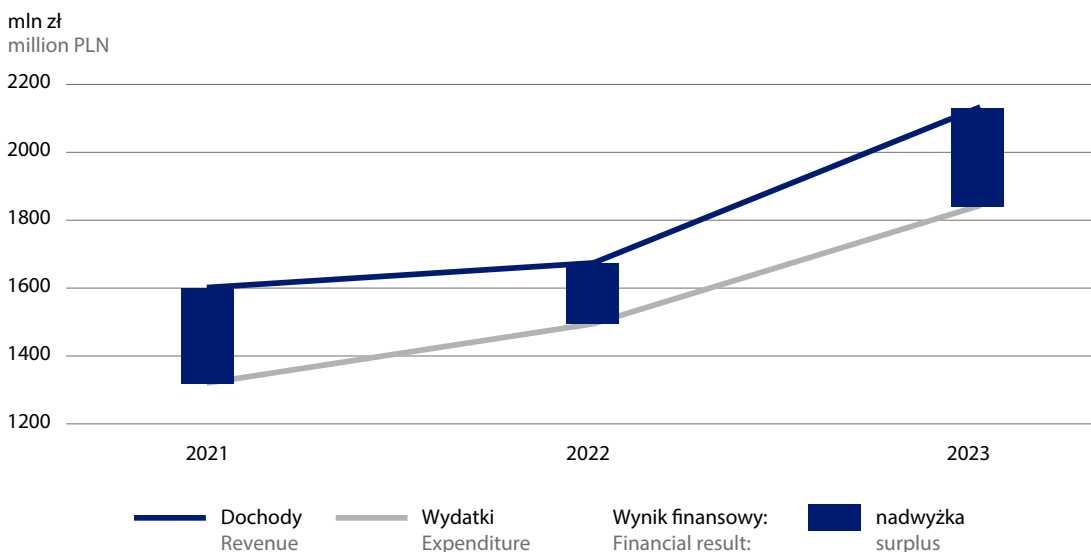
Chart 23. Revenue, expenditure and financial result of powiats' budgets

Spośród 26 powiatów deficyt w budżecie wykazywało 20 jednostek, a 6 powiatów wygenerowało nadwyżkę. Do powiatów z relatywnie największym deficytem zaliczono: wrocławski, jaworski i karkonoski, gdzie wydatki przewyższyły dochody o 14,4%, 13,8% oraz 11,4%. Relacja wyniku budżetowego do dochodów ogółem w powiatach z nadwyżką budżetową stanowiła od 0,3% (w bolesławieckim) do 3,9% (w zgorzeleckim).

Wykres 24. Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetu województwa

Chart 24. Revenue, expenditure and financial result of the voivodship's budget

W 2023 r. budżet wojewódzki charakteryzował się nadwyżką wynoszącą 289,9 mln zł, a relacja wyniku finansowego do dochodów ogółem budżetu województwa wynosiła 13,6% (rok wcześniej 10,7%).

Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego

Według stanu w końcu 2023 r. zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego na wszystkich szczeblach w województwie dolnośląskim ogółem wyniosło 10431,7 mln zł (37,3% dochodów), co w przeliczeniu na 1 mieszkańca stanowiło 3618,19 zł. Dla porównania w roku poprzednim zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego wyniosło 9128,6 mln zł (34,0% dochodów), a w przeliczeniu na 1 mieszkańca osiągnęło wartość 3156,43 zł.

**Tablica 13. Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego.
Stan w dniu 31 grudnia**

Table 13. Debt of local governments units.
As of 31 December

Wyszczególnienie Specification	2021			2022			2023		
	ogółem w mln zł total in million PLN	na 1 miesz- kańca w zł per capita in PLN	w % do- chodów ogółem in % of total revenue	ogółem w mln zł total in million PLN	na 1 miesz- kańca w zł per capita in PLN	w % do- chodów ogółem in % of total revenue	ogółem w mln zł total in million PLN	na 1 miesz- kańca w zł per capita in PLN	w % do- chodów ogółem in % of total revenue
Ogółem Total	9117,3	3146,36	35,7	9128,6	3156,43	34,0	10431,7	3618,19	37,3
Gminy ^a Gminas ^a	3475,1	1782,45	27,0	3521,6	1809,68	25,8	4233,8	2182,45	30,8
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	4854,8	5120,38	58,4	4886,5	5165,09	58,6	5582,1	5918,17	64,5
Powiaty Powiats	519,0	266,21	18,7	489,4	251,5	15,5	519,6	267,85	15,1
Województwo Voivodship	268,4	92,64	16,8	231,0	79,88	13,8	96,3	33,39	4,5

a Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.

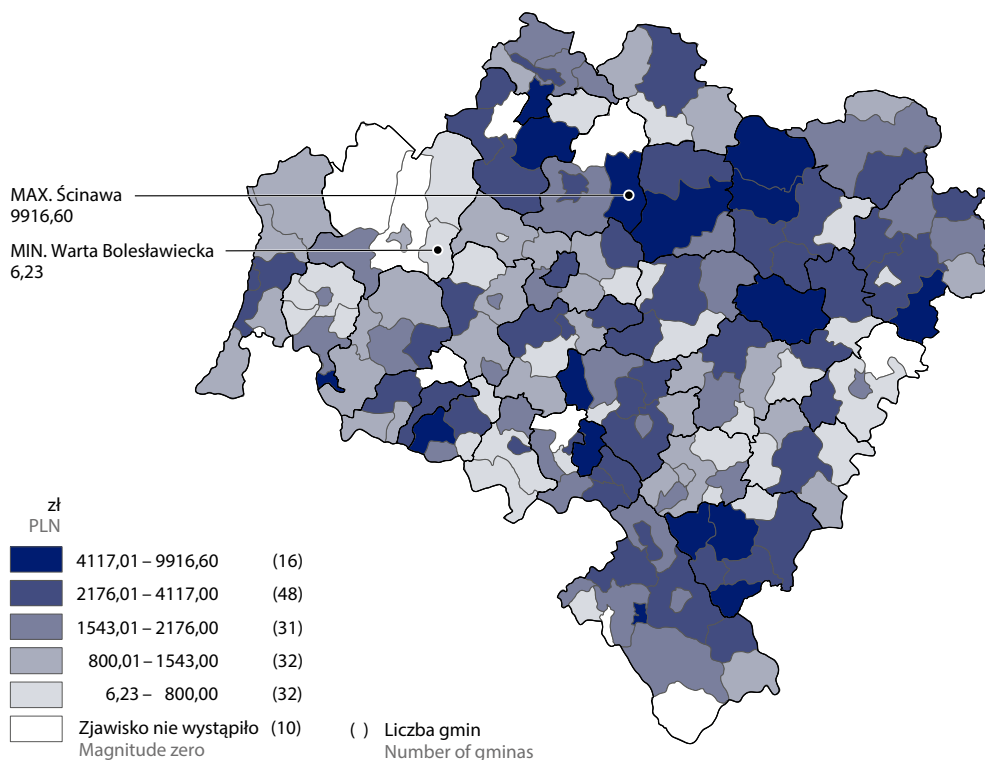
a Excluding of gminas which are also cities with powiat status.

Największe zadłużenie kwotowo, jak i w przeliczeniu na 1 mieszkańca, występowało w miastach na prawach powiatu, tj. 5582,1 mln zł i 5918,17 zł (w końcu 2022 r. odpowiednio 4886,5 mln zł i 5165,09 zł) i było znacznie większe niż w pozostałych gminach i powiatach woj. dolnośląskiego. W 2023 r. 10 gmin nie było zadłużonych, tj. gminy miejskie Duszniki-Zdrój i Zawidów, gminy wiejskie: Bolesławiec, Jeżów Sudecki, Osiecznica, Radwanice, Rudna i Stare Bogaczowice oraz wśród gmin miejsko-wiejskich Jelcz-Laskowice i Międzylesie.

W województwie dolnośląskim w 2023 r. spośród ogółu gmin oraz miast na prawach powiatu najwyższe zadłużenie w przeliczeniu na 1 mieszkańca zanotowano w następujących gminach: Ścinawie – 9916,60 zł, w Wałbrzychu – 7537,28 zł i we Wrocławiu – 6351,82 zł. Poza 10 gminami bez zobowiązań, do gmin z relatywnie najniższym zadłużeniem przypadającym na 1 mieszkańca zaliczono następujące gminy: Warta Bolesławiecka, Gromadka i Platerówka, a dla których zadłużenie to wynosiło odpowiednio: 6,23 zł, 10,18 zł i 72,61 zł.

**Mapa 8. Zadłużenie gmin^a na 1 mieszkańca w 2023 r.
Stan w dniu 31 grudnia**

Map 8. Debt of gminas^a per capita in 2023.
As of 31 December

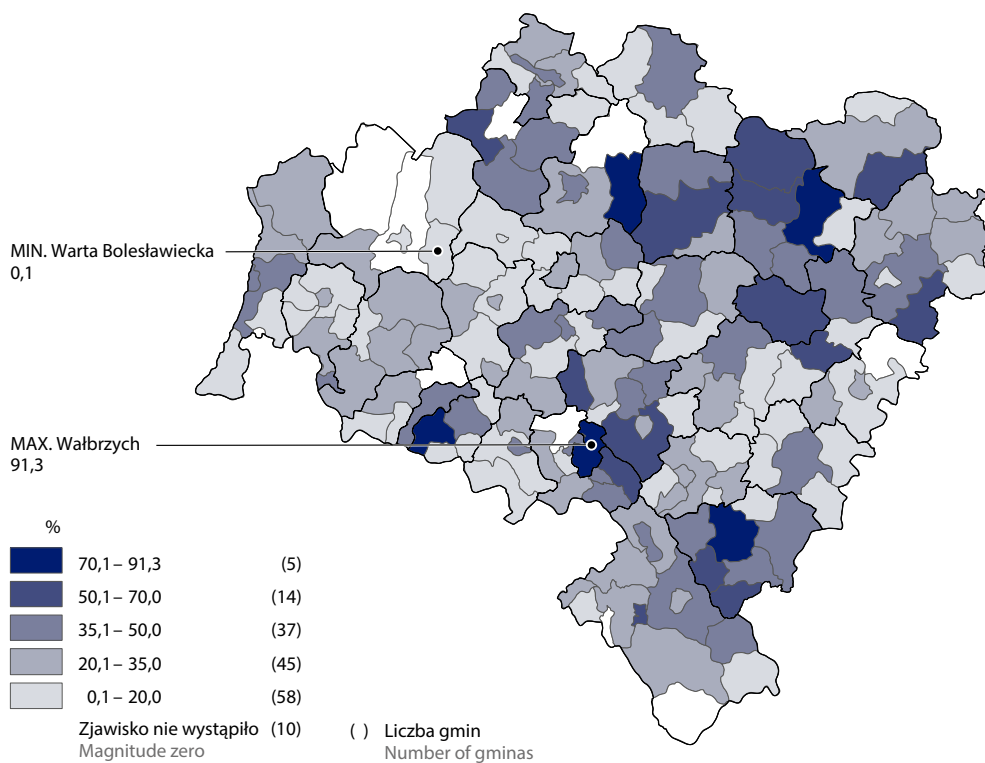

a Zadłużenie miast na prawach powiatu dotyczy zadań statutowych gmin i powiatów.
a Debt of cities with powiat status concerns the statutory tasks of gminas and powiats.

Wskaźnik mierzący poziom zadłużenia gmin łącznie z miastami na prawach powiatu w procentach dochodów ogółem kształtował się od 0,1% w gminach Warta Bolesławiecka i Gromadka do 91,3% w Wałbrzychu (mieście na prawach powiatu). W 19 gminach analizowany współczynnik wynosił ponad 50%. Miasta na prawach powiatu charakteryzowały się najwyższym udziałem zadłużenia w procentach dochodów ogółem (64,5%) i w porównaniu z latami poprzednimi widoczny jest jego systematyczny wzrost. We Wrocławiu analizowany wskaźnik był na poziomie 67,1%. Najniższym wskaźnikiem odznaczało się województwo samorządowe – 4,5% oraz powiaty – 15,1%.

**Mapa 9. Udział zadłużenia gmin^a w dochodach ogółem w 2023 r.
Stan w dniu 31 grudnia**

Map 9. Share of debt of gminas^a in revenue in 2023.
As of 31 December

^a Zadłużenie miast na prawach powiatu dotyczy zadań statutowych gmin i powiatów.
^a Debt of cities with powiat status concerns the statutory tasks of gminas and powiats.

Uwagi ogólne

Finanse publiczne obejmują procesy związane z gromadzeniem środków publicznych oraz ich rozdysponowaniem, a w szczególności: gromadzenie dochodów i przychodów publicznych, wydatkowanie środków publicznych, finansowanie potrzeb pożyczkowych budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego (gmin, miast na prawach powiatu, powiatów oraz województw), zaciąganie zobowiązań angażujących środki publiczne, zarządzanie środkami publicznymi, zarządzanie długiem publicznym oraz rozliczenia z budżetem Unii Europejskiej.

Podstawę prawną określającą te procesy stanowi ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1270, z późn. zm.) i przepisy wprowadzające ustawę o finansach publicznych (Dz. U. z 2009 r. poz. 1241, z późn. zm.).

W przypadku gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego podstawę prawną stanowi także:

- ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 609, z późn. zm.),
- ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2024 r. poz. 107, z późn. zm.),
- ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2024 r. poz. 566, z późn. zm.),
- ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 356, z późn. zm.),
- rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 11 stycznia 2022 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej (Dz. U. 2024 poz. 454),
- rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych (Dz. U. 2022 poz. 513, z późn. zm.).

Prezentowane dane obejmują informacje dotyczące dochodów, wydatków i wyniku jednostek samorządu terytorialnego z uwzględnieniem dotacji celowych z budżetu państwa oraz subwencji ogólnej z budżetu państwa.

Dochody i wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego grupuje się zgodnie z zasadami określonymi w ustawie o finansach publicznych, tj. w podziale na działy – określające rodzaj działalności oraz paragrafy – określające rodzaj dochodu, przychodu lub wydatku.

Przedstawione dane w zakresie dochodów i wydatków według działów obejmują wszystkie paragrafy dochodów/wydatków zrealizowane w danym dziale.

Miasto na prawach powiatu realizuje równocześnie zadania z zakresu działania gminy oraz powiatu i sporządza jeden budżet, w którym określone są poszczególne dochody z uwzględnieniem źródeł dochodów gminy i powiatu oraz wydatki realizowane łącznie przez gminę i powiat. Dlatego też w tablicach dochody i wydatki gmin podane są bez dochodów i wydatków gmin mających również status miasta na prawach powiatu, natomiast dochody i wydatki miast na prawach powiatu podane są łącznie z dochodami i wydatkami części gminnej i powiatowej.

Na dochody jednostek samorządu terytorialnego składają się:

1. Dochody własne, tj.:
 - a. dochody z tytułu udziałów we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych,
 - b. wpływy z podatków oraz opłat ustalanych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw, w tym podatek od nieruchomości, podatek rolny, podatek od środków transportowych, podatek od czynności cywilnoprawnych, opłata skarbową,
 - c. dochody z majątku np. dochody z najmu i dzierżawy oraz innych umów o podobnym charakterze,
 - d. środki na dofinansowanie własnych zadań pozyskane z innych źródeł.

2. Dotacje:

- a. celowe z budżetu państwa na zadania: z zakresu administracji rządowej, własne, realizowane na podstawie porozumień z organami administracji rządowej,
- b. przekazane w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz innych środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi, płatności z budżetu środków europejskich (paragrafy 200, 205, 620 i 625 według szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych),
- c. otrzymane z funduszy celowych,
- d. pozostałe dotacje, w tym realizowane na podstawie porozumień między jednostkami samorządu terytorialnego.

3. Subwencja ogólna z budżetu państwa, która składa się z części: wyrównawczej, oświatowej, rekompensującej, równoważącej lub regionalnej.

Wydatki jednostek samorządu terytorialnego dzielą się na majątkowe (w tym inwestycyjne) i bieżące, do których zalicza się m.in.:

- wydatki na wynagrodzenia (wraz z pochodnymi),
- wydatki na zakup materiałów i usług,
- dotacje m.in. dla jednostek organizacyjno-prawnych działających w budżetach jednostek samorządu terytorialnego,
- wydatki na obsługę długu,
- wydatki z tytułu udzielenia poręczeń i gwarancji.

Informacje dotyczące budżetów jednostek samorządu terytorialnego opracowano w Głównym Urzędzie Statystycznym na podstawie sprawozdań Ministerstwa Finansów. Wykorzystano także dane urzędowe Ministerstwa Finansów, w tym bazy danych udostępnione przez Departament Finansów Samorządu Terytorialnego, a także dane z Regionalnej Izby Obrachunkowej we Wrocławiu.

Przy przeliczaniu dochodów i wydatków na 1 mieszkańca przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 30 czerwca.

Ze względu na zaokrąglenia danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się nieznacznie różnić od podanych wartości „ogółem”.

Liczby względne (wskaźniki, odsetki) obliczono na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.

General notes

Public finances include the processes connected with accumulation and allocation of public funds, and particularly: collecting and accumulating revenue, spending public funds, financing of loan needs of the state budget and of the budgets of local government units (i.e. gminas, cities with powiat status, powiats and voivodships), incurring liabilities involving public funds, managing public funds and public dept., as well as settlements with the European Union budget.

The legal basis defining the above mentioned processes provided the Act of 27 August 2009 on the Public Finances (Journal of Laws 2023 item 1270, as amended) and inter-temporal provisions of the Act on Public Finances (Journal of Laws 2009 item 1241, as amended).

In case of the financial management of local governments, the legal basis is additionally provided by:

- the Act of 8 March 1990 on Gmina Local Government (Journal of Laws 2024 item 609, as amended),
- the Act of 5 June 1998 on Powiat Local Government (Journal of Laws 2024 item 107, as amended),
- the Act of 5 June 1998 on Voivodship Local Government (Journal of Laws 2024 item 566, as amended),
- the Act of 13 November 2003 on Incomes of Local Government Units (Journal of Laws 2024 item 356, as amended),
- the Minister of Finance Regulation of 11 January 2022 on Budgetary Reporting (Journal of Laws 2024 item 454),
- the Minister of Finance Regulation of 2 March 2010 on Detailed Classification of Incomes, Expenses, Revenues and Expenditures, and Funds from Foreign Resources (Journal of Laws 2022 item 513 as amended).

The presented data include information on revenue, expenditure and budgets results of local government units taking into account the targeted grants from the state budget and general subvention from the state budget.

Revenue and expenditure of the budgets of local government units are grouped in accordance with the provisions set forth in the Act on Public Finances, i.e. they are grouped into divisions – defining types of activity, and into paragraphs – defining types of revenue, income or expenditure.

The presented data on expenditure by divisions cover all the paragraphs of expenditure realized in that division.

City with powiat status realizes tasks of gmina as well as powiat. There is one budget drawn up every year, which consists of revenue (income received both by gmina and powiat) as well as expenditure realized jointly by gmina and powiat. Therefore in tables revenue and expenditure of gminas are given without data for cities with powiat status, while revenue and expenditure of cities with powiat status are given jointly with gmina and powiat part of revenue and expenditure.

Budget revenue of local government units comprise:

1. Own revenue, i.e.:
 - a. revenue from shares in receipts from corporate and personal income taxes,
 - b. receipts from taxes and fees established and collected on the basis of separate acts, of which the tax on real estate, the agricultural tax, the tax on means of transport, the tax on civil law transactions, stamp duty,
 - c. revenue from property, e.g. revenue from renting and leasing as well as agreements with a similar character,
 - d. funds for additional financing of own tasks from other sources.
2. Grants:
 - a. targeted grants from the state budget for: government administration-related tasks, own tasks, task realized on the basis of agreements with government administration bodies,

- b. provided under programmes financed with the European funds and other foreign funds that are not reimbursable and payments from the European funds budget (paragraphs 200, 205, 620 and 625 according to the detailed classification of incomes, expenses, revenues and expenditures, and funds from foreign sources),
 - c. received from appropriated funds,
 - d. other grants, of which realized on the basis of agreements between local government units.
3. General subvention from the state budget, consisting of the following parts: equalization, educational, compensatory, balancing and regional.

Expenditure of local government units budgets are divided into: property-related (including investment-related) and current expenditure, such as:

- expenditure on wages and salaries (including derivatives),
- expenditure on the purchase of materials and services,
- grants, among others, for organizational and legal units operating within local government units budgets,
- expenditure on debt servicing,
- expenditure related to granting endorsements and guarantees.

Information concerning budgets of local government units is compiled in the Statistics Poland on the basis of the Ministry of Finance budgetary reporting. The official data of the Ministry of Finance was also used, including databases provided by the Department of Finance of Local Government as well as data from the Regional Chamber of Auditors in Wrocław.

When computing revenue and expenditure per capita the population as of 30 June was adopted.

Due to the rounding of data, in some cases sums of components may slightly differ from the amount given in the item "total".

Relative numbers (indices, percentages) are calculated on the basis of absolute data expressed with higher precision than those presented in the tables.